

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Katedra filmových studií

Bakalářská práce

Alexandra F. Lipovská

**Soudobé snahy o prosazení filmové / audiovizuální výchovy
ve všeobecném vzdělávání**

**Contemporary Efforts to Implement Film/ Audiovisual Education
into General Education**

Vedoucí práce:

Mgr. et MgA. Tereza Czesany Dvořáková, Ph.D.

Praha 2015

Poděkování

Mé poděkování patří zejména vedoucí práce Mgr. et MgA. Tereze Czesany Dvořákové, Ph.D. za nadstandardní podporu, trpělivost, zásadní a podnětné rady, časté konzultace i morální podporu. MgA. Jiřímu Forejtovi za pomoc i trpělivost. Bc. Lucii Pařízkové za jazykové korektury. Mgr. Pavlu Bednaříkovi za poskytnutí klíčových osobních materiálů. Mé nejbližší rodině za materiální a psychickou podporu.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Podpis

Abstrakt

Tato bakalářská práce sleduje snahy o prosazení filmové/audiovizuální výchovy ve všeobecném vzdělávání. Snaží se o zmapování stavu filmové výchovy na našem území v historickém kontextu, převážná část je věnována situaci v posledních 13 letech, kdy se situace začala měnit k lepšímu. Práce je členěna do čtyř kapitol, první je věnována zevrubné historické recepci filmové výchovy na našem území, kde se zaměřuji na školní filmovou výchovu, dětské filmové kluby a amatérská hnutí v českém, ale i evropském kontextu (i když velice okrajově). První kapitola se pohybuje v časovém rozmezí od počátku vzniku kinematografie po 80. léta 20. století. V druhé kapitole reflektuji situaci filmové výchovy po roce 1989 na exemplárních příkladech v té době nejsilnějšího mediátora filmové osvěty AČFK a jeho aktivit. Přirozeně se přes osobu Jiřího Králíka dostanu k velmi ambicióznímu projektu na poli filmové výchovy, ke kánonu filmu. Třetí kapitola se podrobně věnuje genezi začlenění F/AV do rámcových vzdělávacích programů českých škol a sleduje postoj státních subjektů jako MŠMT, či MK. Na třetí kapitolu navazuje poslední část této práce, která původně měla být věnována školám, na kterých se měl nový nepovinný předmět učit, avšak nastala taková situace, kdy nebyla dohledána jediná škola, která by převzala model F/AV tak, jak byl 1. 9. 2010 schválen ministrem školství. Kapitola pak poukazovala na ty školy, kde se film vyučuje ve formě seminářů. Dále poukazuje na subjekty rozvíjející obor F/AV ve školách a v neformálním vzdělávání a zakončena je filmovou výchovou jako součástí mediální výchovy a výuky historie.

Abstract

This bachelor thesis focuses on effort to promote film/audiovisual education in the frame of the general education. It tries to map out the condition of the film education in our country in both historical and contemporary context. The major part is devoted to the situation in the last 13 years when things started to improve. The work is divided into 4 chapter, the first is dedicated to thorough historical reception of film education in our country where I focus on school film education, children's film clubs, amateur movements but also the European context (albeit marginally). The first chapter covers the period from the beginning of cinema to the 80s of the 20TH century. The second chapter reflects the situation of the film education after 1989 using the best examples of the strongest mediator of the film enlightenment of those times – AČFK and its activities. Naturally I will get to a very ambitious project in the field of film education – canon of the film - through Jiří Králík (former deputy of ACFC). The third

chapter analyzes in detail the genesis of the inclusion of F/AV to general educational programs of Czech schools and observes the attitude of the government entities such as the Ministry of Education or Ministry of Culture. The third chapter is followed by the last part of the thesis which was supposed to be devoted to schools where this optional subject was meant to be taught but there was no such school found which would have taken over the model of F/AV in the exact way in which it was approved by the Ministry of Education on the 1st September 2010. Therefore I have chosen case studies of particular schools. The chapter then pointed to the schools where the film is taught in the form of seminars, lectures. It also points to the subjects developing the field of F/AV in schools and non-formal education and it ends with the film education as a part of media education and history lectures.

Klíčová slova

Filmová výchova, filmová/audiovizuální výchova, formální vzdělávání, neformální vzdělávání, rámcové vzdělávací programy, výzkumný ústav pedagogický, filmová gramotnost, kánon filmu, kurikula

Keywords

Film education, film/audiovisual education, formal education, non-formal education, general educational programs, Institute for educational research, film literacy, canon of the film, curriculum

Obsah

Úvod.....	- 7 -
1. Modely filmové osvěty v historickém kontextu na našem území.....	- 9 -
1.1 Situace do roku 1945	- 9 -
1.2 Filmová výchova po zestátnění filmu.....	- 12 -
1.2.1 Volnočasové aktivity: filmové kluby dětí a mládeže.....	- 17 -
1.3 Amatérská hnutí.....	- 20 -
1.4 Filmového vzdělávání v Evropě	- 22 -
2. Spontánní snahy o centralizaci filmové osvěty na našem území v letech 1989 – 2010..-	24 -
2.1 Letní filmová škola	- 25 -
2.2 Film a škola	- 26 -
2.2.1 Pozitivní příklady využití projektu	- 30 -
2.3 Kánon filmu.....	- 32 -
3. Faktické začlenění oboru F/AV do rámcových vzdělávacích programů českých škol-..-	38 -
3.1. Iniciativa Výzkumného ústavu pedagogického ve prospěch F/AV.....	- 38 -
3.2 Příprava koncepce.....	- 39 -
3.3 Oponentura projektů	- 45 -
3.4 Diskuze okolo schválení oboru F/AV	- 49 -
3.5 Iniciativa Ministerstva kultury ČR na poli filmové výchovy	- 49 -
3.6 Pokus o sladění zájmů mezi rezorty: vznik a rozpad pracovní skupiny	- 52 -
4. Příklady z praxe: subjekty rozvíjející obor F/AV ve školách a v neformálním vzdělávání.....	- 55 -
4.1 Příklady školní praxe	- 55 -
4.2 Subjekty rozvíjející obor F/AV v neformálním sektoru s přímým vlivem na realizaci výuky formálního vzdělávání	- 62 -
4.3 Filmová výchova jako součást mediální výchovy	- 66 -
Závěr.....	- 70-
Seznam literatury.....	-73-
Seznam příloh	-77-
Seznam zkratk.....	-85-

Úvod

Problematikou filmové výchovy se zabývám již pátým rokem, bylo tedy výzvou dané téma zmapovat a udržet si akademický distanc. K mému překvapení vznikla řada bakalářských prací, napříč katedrami i ústavy, věnující se tématu filmové výchovy, ovšem tyto práce se věnovaly jen dílčím, většinou praktickým aspektům filmové výchovy. Tato práce se snažila o komplexní postihnouti problematiku filmové vzdělanosti a filmové výchovy na našem území v kontextu všeobecného vzdělávání. Od historické reflexe stavu filmové vzdělanosti jsem se snažila plynule přejít do současnosti a přiblížit čtenáři základní státní a soukromé subjekty či jednotlivce, kteří se víceméně snažili o rozšíření filmové vzdělanosti s finální vizí - začlenění filmové výchovy do školských vzdělávacích osnov.

V této práci se často operuje s několika termíny a pojmy, které by měly v úvodu jasně vymezené. Filmová výchova by podle mého názoru měla obsahovat dějiny filmu na příkladech klíčových děl, prostřednictvím předních tvůrčích osobností a měla by být vždy zasazena do historicko-kulturně-společenského rámce. Dále by měla být rozvíjena kritická reflexe, a poznání filmového jazyka adresáta. Filmová výchova by měla v základní rovině umožňovat studentům osvojení pravidel filmové řeči prostřednictvím praktické tvorby. V kontextu běžné výuky na českých školách by tento prostor vytvořený filmovou výchovou mohl studentům umožnit velkou míru rozvoje kreativity. Dalším, často používaným pojmem je - Filmová/Audiovizuální výchova, ta je ustáleným termínem, který vešel v platnost opatřením ministra školství v roce 2010. Jedná se o doplňující „nepovinný“ vzdělávací obor a je součástí Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Rámcový vzdělávací program definuje ve školství v České republice nejvyšší úroveň vzdělávání spolu s projektem Národní program pro rozvoj vzdělávání - RVP existují pro předškolní vzdělávání, základní vzdělávání, základní umělecké vzdělávání, střední odborné vzdělávání, speciální vzdělávání, pro gymnázia, pro střední odborné vzdělávání, speciální vzdělávání.

Důležitý je rozdíl mezi formálním a neformálním vzdělávání. Formální vzdělávání je výukový a osvětový postup, který má své ukotvení v rámci oficiálních struktur vzdělávacího systému. Jedná se o reálnou výuku, která probíhá přímo v rámci vyučovacích hodin, které vyplývají z učebních osnov schválených danou školou. Učební osnovy každé školy mají jistou

míru autonomie, nicméně musejí vycházet vždy z mantinelů Rámcového vzdělávacího plánu, který schvaluje MŠMT.

Do neformálního vzdělávání patří aktivity, které posouvají do nových rozměrů témata a předměty, které jsou vyučovány v rámci školních osnov, tj. obohacují běžnou školní výuku, anebo pokrývají oblast, která není do těchto osnov z různých důvodů zahrnuta. Do této oblasti patří aktivity, které mohou být organizovány školou tzv. "po škole" nad rámec běžné výuky formou volnočasových kroužků a seminářů. Druhý model může spočívat v tom, že škola spolupracuje s dalším subjektem, který má v dané problematice status "profesionální instituce". V ideálním případě pak může škola vyučovat i oblasti, na které personálně či technologicky nestačí. Do tohoto modelu tedy spadají aktivity koordinované školou, na nichž se pedagogové dané školy nepodílejí přímo jako vyučující.

Podstatná část této práce se odehrává v současnosti, musela jsem vycházet nejen z literárních pramenů, ale také z výpovědi pamětníků, konkrétně jsem oslovila 14 respondentů.

Téma filmové výchovy je aktuálně poměrně neprobádané téma, existuje omezené množství písemných pramenů a neexistuje publikace, která by mu věnovala v jeho plné šíři.

1. Modely filmové osvěty v historickém kontextu na našem území

1. 1. Situace do roku 1945

Pokusy o zavedení filmu jako výukové pomůcky v meziválečném Československu jsou podrobně popsány v disertační práci Lucie Česálkové *Film před tabulí. Idea školního filmu v prvorepublikovém Československu*.¹ Proto se nebudeme procesem zabývat do hloubky ani šíře a zdůrazníme jen několik signifikantních okamžiků a institucí. Šíření filmové osvěty můžeme datovat od samotného vzniku kinematografie, avšak s absencí systematickosti. Většinou se jednalo o dílčí snahy skupin či jednotlivců. Systematickým a realistickým projektům předcházela veřejná a mediální diskuze o nebezpečí kinematografie pro mládež² a nerealistické vize o rychlém a plošném využití potenciálu filmu jako výukové pomůcky.

Již od roku 1912 se na českém území povinně, minimálně jednou měsíčně, v kinech uváděly filmy pro mládež. Spíše ojediněle se rozvíjela také docházka školáků a studentů na vybraná filmová představení v době vyučování.³ Jak naznačuje Pavlína Vogelová ve své knize o Janu Calábkovi, takové projekce měly nevyrovnanou úroveň: „*V počátcích uvádění filmů v rámci školní výchovy (na začátku 20. století) však byly filmové programy pro povinná školní představení, realizovaná v kinech, často pořádaná laiky. Programy bývaly nepřiměřeně dlouhé, tematicky nesourodé, bez pedagogické a metodologické koncepce. Většinou zahrnovaly cestopisné, vlastivědné nebo přírodovědné filmy, často doplňované komediemi či groteskami.*“⁴

Počátkem 20. let registrujeme rozkvět pokusů o využití filmu v pedagogice a osvětě. Za všechny jmenujme jeden: v roce 1922 vytvořilo organizační vedení bývalého sekretáře kinematografického oddělení Ministerstva školství a národní osvěty Jana A. Palouše společnost Comenius film. Comenius film se začal plánovitě věnovat výrobě výukového a výchovného filmu. Filmová osvěta však v této době nebyla hlouběji zakotvená. Své místo ve školním

¹ Lucie Česálková, *Film před tabulí. Idea školního filmu v prvorepublikovém Československu*. [Disertační práce]. Brno: FF MU 2009. Dostupná též na WWW:

<http://is.muni.cz/th/64587/ff_d?lang=en;info=1;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3DLucie%20%C4%8Ces%3%A1lkov%C3%A1%20agenda:th%26start%3D1> [cit. 18. 7. 2014].

² Ivan Klimeš, *Děti v brlohu* aneb Kino jako škola zločinu. In: *Vzdělání a osvěta v české kultuře 19. století*. Praha: ÚČL AV ČR 2004.

³ Lucie Česálková, *Film před tabulí. Idea školního filmu v prvorepublikovém Československu*. [Disertační práce]. Brno: FF MU 2009. s. 24-25., Dostupná též na WWW:

<http://is.muni.cz/th/64587/ff_d?lang=en;info=1;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3DLucie%20%C4%8Ces%3%A1lkov%C3%A1%20agenda:th%26start%3D1> , [cit. 18. 7. 2014].

⁴ Pavlína Vogelová, *Jan Calábek*. Praha: NAMU 2013.

systemu teprve hledala a v neposlední řadě se nedala realizovat bez státní subvence. Společnost finančně neuspěla a po dvou letech působení oficiálně skončila.⁵

Zřejmě naprosto nejvýznamnější roli na poli filmové výuky hrál v druhé polovině 20. a počátkem 30. let státem subvencovaný Masarykův lidovýchovný ústav, který sdružil a koordinoval řadu filmově osvětových aktivit v českých zemích, ale také založil vlastní půjčovnu a poskytoval školám filmové snímky s především přírodovědnou, vlastivědnou a literárněvědnou tematikou.⁶

Od první poloviny 30. let v tisku zintenzivnila diskuze poukazující na potřebu výchovy filmem, jeho hlubšího poznání, prohloubení estetického citění i schopnosti kritického odstupu.⁷ K velmi významnému kroku došlo v roce 1936. V březnu uspořádalo Ministerstvo školství a národní osvěty anketu o vyučovacím filmu, jíž se zúčastnili zaměstnanci ministerstva, Masarykova lidovýchovného ústavu, Československé společnosti pro vědeckou kinematografii a zástupci učitelů z Masarykovy zlínské měšťanské školy. Na základě výsledků této ankety, ale také dalších jednání, byl v listopadu téhož roku vydán výnos Ministerstva školství a národní osvěty, jímž se stal film oficiální učební pomůckou. Výnos byl formulován velmi podrobně, mj. normalizoval jako oficiální školní formát 16mm film a ustanovil komisi pro schvalování vhodných filmů. Film vydáním výnosu definitivně přešel do kompetence Ministerstva školství a národní osvěty.⁸

Jak vidíme, v centru pozornosti prvorepublikových zastánců filmové výchovy nebyl samotný film, jeho umělecká analýza nebo historický kontext, ale filmový potenciál ke všeobecné osvětě, film jako audiovizuální pomůcka jiných vyučovaných předmětů. Tento vývoj souvisí s paralelním rozvojem specifických žánrů, jako byla školní a vědecká kinematografie nebo populárně vědecký film. Tento typ tvorby u nás reprezentovali např. filmaři Vladimír Úlehla nebo Jan Calábek.

⁵ L. Česálková, cit. dat. s. 26, 106, 136, 139; Hana Jemelíková, *Školní film*. Praha: SPN 1974, s. 28.

⁶ L. Česálková, cit. dat. s. 98-102, 109nn; Hana Jemelíková, cit. dat., s. 28.

⁷ Tereza Dvořáková, *Alternativní kinodistribuce umělecky hodnotných filmů v ČR*. [Diplomová práce]. Praha: FAMU 2003, s. 20.

⁸ Výnos Ministerstva školství a národní osvěty o schvalování a užívání světelných obrazů, zejména školních filmů ze dne 3. 11. 1936, č. 145.865/36-I. *Věstník Ministerstva školství a národní osvěty*, 18, 15. 11. 1936, seš. 11, s. 376–378. Srov.: L. Česálková, cit. dat., s. 31nn, 44nn, H. Jemelíková, cit. dat., s. 32.

V období německé okupace rozvoj školní a vědecké kinematografie stagnoval. Důvodů bylo více: obecně negativní vztah okupantů k rozvoji českého školství, restrikce filmové výroby a distribuce z politických a hospodářských důvodů apod. Objevily se však například politicky angažované projekty Úřadu pro kulturní filmová představení pro mládež, který od roku 1940 realizovat sérii představení pro školní a středoškolskou mládež.⁹

⁹ Tereza Czesany Dvořáková, *Idea filmové komory. Českomoravské filmové ústředí a kontinuita centralizačních tendencí ve filmovém oboru 30. a 40. let.* [Disertační práce]. Praha: FF UK, s. 231.

1.2 Filmová výchova po zestátnění filmu

Po skončení druhé světové války a následném zestátnění kinematografie v srpnu roku 1945 se uvažování o filmové výchově rozšiřuje do tří základních tendencí: první jsou pokračující snahy o uplatnění filmu ve školní výuce (ať již jako výukové pomůcky, nebo jako obsahu výuky samotné), druhou systematizace filmového vzdělávání dětí a mládeže ve volném čase a třetím ojedinělé pokusy o začlenění dětí a mládeže do amatérského filmového hnutí.

Školní přestavení se po roce 1945 stala běžnou součástí školní výuky. Pedagogové film využívali jako ilustraci ke školnímu učivu. Dále se rozvíjel žánr populárně-vědeckého a školního filmu. Zestátněný rezort filmu a školství našel dostatek prostředků na plošnou distribuci školních filmů.

Vedle projekcí ve školách navštěvovali žáci a studenti v době vyučování v místních kinech projekce celovečerních formátů. Úloha těchto projekcí byla často propagandistická. Promítány byly pro režim významné československé filmy a filmy z dalších států východního bloku. Jedním z důvodů obliby těchto představení byla určitě výhodnost jak pro pedagogy (nemuseli učit), tak pro žáky (nemuseli se učit), ale i pro kina (byly naplňovány povinné kvóty projekcí a návštěvností filmů východního bloku).

Postoje staršího žactva a studentů k filmovým představením byly diskutabilní. „*Pamatuji si ze základní školy, jak povinná návštěva kina už a priori nastavovala odpor vůči tomu, co se bude promítat. Nebyly to přitom vždycky úplně zoufalé filmy s nějakým ideologickým pozadím (chodil jsem na základní školu na přelomu 70. a 80. let),*“ takto popsal situaci pro časopis Cinepur český filmový dokumentarista Vít Janeček.¹⁰ Model projekcí celovečerních filmů byl nicméně zachován minimálně do roku 1989.¹¹

Vraťme se však na přelom 50. a 60. let, kdy došlo na poli filmové výchovy v českých zemích k revoluční události. V roce 1960 v Praze vyšly nové osnovy pro předmět český jazyk a literatura pro základní devítileté školy. Osnovy historicky poprvé obsahovaly zmínku o povinném penzu filmové výchovného obsahu výuky, a to: „*základní poznatky o filmové tvorbě, v souvislosti s návštěvou filmového představení, prostý, ideově umělecký rozbor zhlédnutého*

¹⁰ Patrik Vacek, Jana Krátká a Zdeněk Holý, Anкета. *Cinepur* 14, 2007, č. 49, s. 35.

¹¹ A na některých středních školách přecházel v transformované variantě až hluboko do 90. let. Jednalo se např. o projekce celovečerních filmů na pokračování z VHS v hodinách dějepisu a literatury na středních školách. Zdroj: Rozhovor s vedoucí práce a pamětnicí tohoto období Terezou Czesany Dvořákovou vedený v Praze dne 9. 7. 2014.

filmu, společná úloha filmu, film jako syntetické umění, námět, scénář, záběr, filmoví tvůrčí pracovníci.“¹²

O okolnostech příprav nových osnov bohužel nemáme dostatek informací, nevíme ani, zda prošli praktickou reflexí nebo zpětnou vazbou mezi filmovou a pedagogickou veřejností. Jak vidíme, osnovy jsou formulovány velmi obecně. Z uvedeného citátu je možné vysledovat další paralelní téma, které začínalo být aktuální, a to praktická tvorba, respektive alespoň pokus o popsání výrobních postupů.

V souvislosti se zveřejněním osnov proběhla odborným filmovým tiskem diskuze na téma filmové výchovy, která mimo jiné ukazuje, že podle dobových odborníků tkvěla největší překážka v prosazení filmové výchovy do škol v nepřipravenosti učitelů, absenci konkrétní didaktiky a nejasné náplni učiva filmové výchovy na základních školách.

„Vážnou překážkou je tu nedostatek jakékoliv literatury, která by byla okamžitě k dispozici. A přeci by byly nezbytně třeba pro učitele i žáky alespoň materiály dva: stručné dějiny kinematografie a uvedení do teorie filmu.“, poukazuje na stránkách časopisu *Film a doba* filmový publicista Jiří Struska.¹³ Na článek v témže časopise o několik čísel později reagoval filmový teoretik Zdeněk Smejkal, který obrátil pozornost k didaktice: „[Jiří Struska, pozn. aut.] ... *naráží hned na celý hrozen otázek, které mohou vyřešit jen filmoví odborníci: jde o to, od které třídy začít s vyučováním, jakou látku zvolit pro ten či onen věkový stupeň a jak vzhledem k danému věku tuto látku zpracovat, jak postupovat při výkladu látky atd.*“¹⁴ Polemika se dále vede například nad možností začlenění materiálů Československé společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí určených pro vznikající filmové kluby jako vhodného výukového podkladu pro studenty a jejich učitele. Zdeněk Smejkal nakonec navrhl „*rozpracovat metodicky Sadoulovy Zázraky filmu*¹⁵ *a Kučerovu Filmovou tvorbu*¹⁶, *shrnující jeho přednášky o základních otázkách filmové estetiky.*“¹⁷ K problematice dějin světové kinematografie řešení nenavrhuje. Akcentuje obsáhlost všech doposud vydaných dějiny světové kinematografie, která znemožňuje jejich aplikaci do školních osnov.

¹² Boris Jachnin, *Filmová estetická výchova*. Praha: ÚŘ ČSF-Filmový ústav 1968, s. 42-43.

¹³ Jiří Struska, *Film ve škole*, *Film a doba* 5, 1961, č. 7, s. 324.

¹⁴ Zdeněk Smejkal, *Ještě k filmu ve škole*, *Film a doba* 7, 1961, č. 8-9, s. 567.

¹⁵ Georges Sadoul, *Zázraky filmu*. Praha: Práce 1958.

¹⁶ Jan Kučera, *Filmová tvorba amatéra*. Praha: Orbis 1961.

¹⁷ Zdeněk Smejkal, *Ještě k filmu ve škole*, *Film a doba* 7, 1961, č. 8-9 s. 568.

Autor textu Zdeněk Smejkal se dále tématu věnovat i v praxi. V roce 1962 provedl výzkum ohlasu nových učebních osnov zařazujících filmovou výchovu mezi pedagogy českého jazyka a došel k alarmujícímu závěru, podle kterého se filmové výchova ve výuce zatím vůbec neuplatňovala. Učitele si rozřadil do dvou skupin. První a převažující skupina film v osnovách vůbec na zřetel nevzala, a často byla upřímně překvapena, že něco takového existuje. Druhou skupinu tvořili ti, kdo novou látku na vědomí sice vzali, ale nebyli schopni o ní cokoliv říci.¹⁸

Ve školním roce 1963-64 byla na několika pražských základních devítiletých školách realizována experimentální výuka filmu, „*jejímž cílem bylo zjistit faktické možnosti, jež skýtají učební osnovy, a získat reálné podklady pro další opatření směřující k efektivnějšímu provádění této výchovy.*“¹⁹ K výuce byli přizváni pedagogové FAMU a zaměstnanci Filmového ústavu. Vycházelo se z předpokladu, že nejvhodnější bude látku probírat s žáky 9. tříd. Paralelně proběhla obdobná výuka v obci Suché Vrbné, kde významný pedagog a celoživotní propagátor filmové výuky Boris Jachnin probíral základy filmového umění s žáky 7. třídy. Tento experiment údajně přinesl cenné výsledky metodické a potvrdil, že základní poučení o filmu je pro žáky 7. třídy relevantním a přínosným učivem.²⁰ Bližší informace o výsledcích těchto experimentálních vyučování bohužel nemáme k dispozici.

Diskuze o připravenosti učitelů filmové výuky neustala ani v dalších letech. Česká filmová archivářka a budoucí ředitelka Národního televizního, filmového a zvukového archivu v Ottawě Jana Vosikovská ve svém článku v časopise *Film a doba* z roku 1966 problém formulovala takto: „*Požadavek odpovídající kvalifikace učitelů byl u filmové výchovy po celý čas přezírán a poučení o filmu není dodnes součástí učebního plánu alespoň škol, jež připravují budoucí učitele češtiny.*“²¹ Podle autorky experimentální výuka dokázala, že řešení, které se do té doby připouštělo jako druhá, nouzová možnost, tj. aby výuku na školách dočasně prováděli externí spolupracovníci, nelze doporučit.²²

V roce 1965 byla podepsána dohoda mezi Ministerstvem školství a kultury a Filmovým ústavem, podle níž ještě v témže školním roce měl proběhnout na filosofických a pedagogických fakultách cyklus řádných přednášek a seminářů o filmovém umění pro posluchače

¹⁸ Zdeněk Smejkal, Teorie filmu jako předmět školní výuky, *Film a doba* 9, 1963, č. 11, s. 598.

¹⁹ Jana Vosikovská, ...a u nás, *Film a doba* 3, 1966, č. 12 str. 165.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž.

českého jazyka. V následujících letech se tyto aktivity měly dále rozvíjet. Teprve po řádné přípravě budoucích pedagogů měla být filmová výchova podrobněji zapracována do učebního plánu.

Pamětnice, pedagožka českého jazyka a dějepisu Miloslava Jirásková vzpomíná, že v roce 1964 v čítankách českého jazyka byly ukázky scénářů i divadelních her. Pedagogové však nebyli nabádáni k jejich hlubší analýze. „*Zkoušeli jsme však se studenty z povídek vytvářet právě scénář*“,²³ zmiňuje paní Jirásková. Také v *Metodice literární výchovy* pro pedagogy z roku 1965 byl film prezentován v kontextu literární výchovy, tzn. omezen na scénář jako literární tvar. Zde však stojí za povšimnutí, že filmové umění začínalo být akcentováno častěji. V čítance literatury pro sedmý ročník základních devítiletých škol se objevovaly celkem tři ukázky, které vybízely čtenáře k zamyšlení a k převedení citovaného díla do filmové podoby.²⁴ V téže čítance literatury byly ukázky z *Robinsonky* (Jaromír Pleskot, 1956), *Bílé nemoci* (Hugo Haas, 1937), *Němé barikády* (Otakar Vávra, 1949), *Vyššího principu* (Jiří Krejčík, 1960) a *Sirény* (Karel Steklý, 1947), ovšem aniž by byly dávány do kontextu svých významných filmových adaptací.²⁵

Další zmínku o nedostatečné prezenci filmového oboru přinesl v roce 1968 Boris Jachnin ve své knize *Filmová a estetická výchova*. Jachnin nepotlačil rozpaky nad tím, že v učebnici „Světové dějiny“, která je určena žákům I. až II. ročníků středních škol, se objevilo několik velmi obecných poznámek o filmovém umění a filmových tvůrcích. O zasazení filmu do kulturně-historického kontextu zde však nebyla zmínka. Upozornil také na nevhodný školský přístup k tématu: „*Žák se dozví data úmrtí, ale umělcovo dílo je mimo pozornost.*“²⁶

Filmová výchova byla tedy v progresivních 60. letech zařazena do školských vzdělávacích osnov, v praxi realizovaná většinou nebyla. V této době ani později – fakticky dodnes – se nepodařilo vytvořit ani systém vzdělávání pedagogů, ani vytvořit funkční didaktiku výuky. „*Nikdy, přes pokračující diskusi v 70. a 80. letech, nebyl přijatelně vyřešen obsahový, ani*

²³ Rozhovor s bývalou učitelkou Miloslavou Jiráskovou, roz. Hájkovou vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 26. 2. 2014 v Praze.

²⁴ Boris Jachnin, *Filmová estetická výchova*. Praha: ÚŘ ČSF-Filmový ústav 1968, s. 43.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Boris Jachnin, *Filmová estetická výchova*. Praha: ÚŘ ČSF-Filmový ústav 1968, s. 44.

pedagogický, ale ani ekonomický princip výuky filmu na školách,“ dodává filmová historička Tereza Dvořáková.²⁷

Dodejme, že právě v 70. a 80. letech české filmové výchově „ujel vlak“ i ve světovém kontextu. Pro většinu evropských zemí byla v oblasti filmové výchovy dětí a mládeže klíčová 60. léta.

²⁷ Tereza Dvořáková, *Alternativní kinodistribuce umělecky hodnotných filmů v ČR*. [Diplomová práce]. Praha: FAMU 2003, s. 20.

1.2.1 Volnočasové aktivity: filmové kluby dětí a mládeže

První filmové kluby dospělých vznikaly v Československu na konci 50. let, původně při Československé společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí se sídlem v Praze. V roce 1963 byla založena celostátní Federace filmových klubů při Filmovém ústavu, která se o rok později stala členem Mezinárodní federace filmových klubů. Přibližně v té samé době začaly vznikat také první filmové kluby dětí a mládeže. Nejprve nebyly zastřešeny oficiálními zdroji či institucemi a vznikaly spontánně z motivací jednotlivých filmových nadšenců.²⁸

Tereza Dvořáková dohledala, že: „v druhé polovině 60. let došlo k dohodě mezi Československou federací filmových klubů s Ústředním výborem Českého svazu mládeže o zakládání Filmových klubů mládeže, tedy filmových klubů pro cílovou skupinu 13-15let.“²⁹ Jana Vosíková ve svém článku ve *Filmu a době* v roce 1966 dále zmínila, že od ledna 1966 měl začít v Jablonci nad Nisou pracovat první pokusný filmový klub mládeže v úzké spolupráci s Filmovým ústavem, který klub by měl činnost obsahově koordinovat.³⁰ V čem konkrétně spolupráce Filmového ústavu spočívala, bohužel nevíme. Předpokládáme však, že se jednalo o pomoc dramaturgickou a eventuálně lektorskou.

Oficiální statut filmové kluby dětí a mládeže získaly na celostátní konferenci filmových klubů v Brně v listopadu 1967.³¹ Podmínkou jejich vzniku bylo nejméně 100 členů, proklamovaným cílem se mělo stát *rozšíření hlubších znalostí o filmovém umění mezi mládeží*.³² Členové klubu zakoupením průkazu získali práva na určitá zvýhodnění, mohli ovlivnit program klubu a vidět filmové snímky, jejichž kopie nebyly běžně v distribuci.³³

Filmový klub dětí a filmový klub mládeže měly odlišnou podobu. „*Filmový klub dětí je definován jako filmový klub zájemců o film ve věku do 15 let, který v ideálním případě doplňuje a prodlužuje školní lekce. Většinou jsou zřizovány při Domech dětí a mládeže, osvětových zařízeních či jsou podmožinou filmových klubů dospělých. Zpravidla se po projekcích realizují „literární a výtvarné aktivity, či soutěže.“*³⁴ Filmy byly vybírány úměrně věku diváků a jejich potenciálu k analýze filmového umění.

²⁸ Boris Jachnin, *Zakládáme filmový klub dětí a mládeže*. Praha: ČFÚ 1991, s. 9-10.

²⁹ Tereza Dvořáková, *Film jako předmět výuky a výchovy dětí a mládeže*, *Cinepur* 14, 2007, č. 49, s. 21.

³⁰ Jana Vosíková, ...u nás, *Film a doba* 3, 1966, č. 12 str. 165.

³¹ Boris Jachnin, *Zakládáme filmový klub dětí a mládeže*. Praha: ČFÚ 1991, s. 10.

³² Tereza Dvořáková, *Film jako předmět výuky a výchovy dětí a mládeže*, *Cinepur* 49, 2007, s. 21.

³³ Boris Jachnin, *Zakládáme filmový klub dětí a mládeže*. Praha: ČFÚ 1991, s. 8.

³⁴ Tamtéž.

Filmové kluby mládeže se lišily v cílové skupině, členům muselo být více než 15 let, horní věková hranice nebyla přesně definovaná. Nepísané pravidlo však říkalo, že byl-li dotyčný vysokoškolský student či ve věku do 26 let, mohl být rovnoprávným členem.³⁵ Obecně platilo, že snímek předcházela lektorský úvod, po skončení projekce se příležitostně uskutečnila diskuse s filmovým tvůrcem, či odborníkem. Jako doplněk k projekci byly mnohdy rozdávány metodické písemné podklady. Koncem 60. let existovalo 18 filmových klubů mládeže s obdivuhodnými 6 500 členy.³⁶ Seznam filmů pro filmové kluby dětí a mládeže registrované v ČSFFK naleznete v příloze.

Vlivem posrpnových událostí v roce 1968 a nastupující normalizaci došlo v aktivitě filmových klubů dětí a mládeže ke stagnaci. Následně se často staly obětí politických machinací. Mnozí z vyšších funkcionářů z Federace filmových klubů byli odvoláni a dne 31. 5. 1974 byla Federace zrušena. Zcela pod kontrolou státu byla v červnu 1976 vytvořena Rada československých filmových klubů.³⁷ Mnoho dětských filmových klubů přešlo pod hlavičku pionýrských organizací, mnoho jich také zaniklo.³⁸ „*Učňovská mládež byla nadále organizována odborovými Domy kultury, kde projekce často sklouzávaly ke komerci. Studentům středních škol se náhrady Filmových klubů mládeže nedostalo na celostátní úrovni vůbec,*“³⁹ dodává Tereza Dvořáková.

Na začátku 80. let se začaly pozvolna obnovovat filmové dětské kluby, opětně řízené v rámci domů pionýrů a mládeže.⁴⁰ V roce 1981 byla vydána Instrukce MŠ ČSR čj. 13594 / 81-201. Oblast filmové výchovy byla instrukcí rozdělena na pravidelnou zájmovou činnost, do které spadaly kluby dětí (3. – 8. ročník ZŠ) a kluby dětí a mládeže (14-18 let). Druhá oblast filmové výchovy byla klasifikovaná jako příležitostná zájmová činnost, a to: *filmová představení pro oddíly jisker, školní a pionýrské představení, filmové kolektivy, filmové soutěže, kvízové pořady, filmové festivaly.*⁴¹

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tereza Dvořáková, *Film jako předmět výuky a výchovy dětí a mládeže*, Cinepur 49, 2007, s. 21.

³⁷ Historie Asociace českých filmových klubů a klubového dění u nás. Dostupné na WWW: <<http://www.acfk.cz/o-acfk.htm>> [cit. 5. 5. 2014].

³⁸ Boris Jachnin, *Poznámky ke včerejšku i zítřku filmových klubů mládeže*. Záběr 22, 1990, č. 25, s. 6.

³⁹ Tereza Dvořáková, *Film jako předmět výuky a výchovy dětí a mládeže*, Cinepur 49, 2007, s. 21

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Vladimír Slanař, *Filmové kluby dětí a mládeže*. [Diplomová práce]. Praha: FAMU 1988, s. 29.

Z výše nastíněného výčtu je patrné, že ministerstvo školství mělo o filmové výchově v 80. letech zřejmě vcelku jasnou představu. Je zajímavé, že tu nenalezneme jedinou zmínku o tom, že by film měl být součástí školských vzdělávacích osnov.

Filmové kluby řízené domy pionýrů a mládeže bezesporu fungovaly, institucionální provázanost jednotlivých orgánů a finanční vyrovnanost pravděpodobně zapříčinila, že filmové kluby tohoto typu, i přes normalizační odmlku, nezanikly. Organizační schéma činnosti naleznete v příloze. Dochována zůstala informace o ekonomických podmínkách oblastních Filmových klubů dětí při Domech pionýrů a mládeže v druhé polovině 80. let: *„Členové zájmových útvarů (tedy i FKD) přispívají na činnost částkou 10,- Kčs zápisného a dále 10,- Kčs jako příspěvek Sdružení rodičů a přátel DPM. Celková finanční dotace není vysoká, zvláště z pohledu předpokládaných výdajů. Např. zapůjčení 16mm kopie celovečerního filmu stojí 120,- Kčs, krátkometrážního filmu 5,-Kčs až 10,-Kčs.“*⁴²

Druhou nejpočetnější oficiální skupinou byly v 80. letech filmové kluby dětí řízené Radou československých filmových klubů.

Existovaly však také filmové kluby dětí a mládeže, které nebyly zřízeny Domy pionýrů a mládeže ani Radou ČSFK a byly tak klasifikovány jako neregistrované.⁴³ Jednalo je o dobře fungující dětské filmové kluby s dlouhou tradicí, které vznikly ještě před zahájením plošného zakládání Filmových klubů dětí. Pro tyto kluby nebyly registrace přínosem. Šlo například o dětský filmový klub v Gottwaldově existující od roku 1974, či FKD Ostrava, který má velmi silnou diváckou základnu 700 dětí ve věku od 5 do 15let. Druhou skupinou neregistrovaných klubů byly takové, které již delší dobu fungovaly, byly dokonce zaregistrované, ale své členství oficiálně neobnovovaly a byly řízeny svými zřizovateli. Mezi takové patřil například filmový klub v Brně, který celkem 1500 členů od 8 do 18let nebo Filmový klub dětí Olomouc, jehož zřizovatelem je Dům kultury ROH Sigma se 400 členy.⁴⁴

⁴² Tamtéž, s. 37.

⁴³ Tamtéž, s. 72.

⁴⁴ Tamtéž.

1.3 Amatérská hnutí

První kluby kinoamatérů na českém území vznikly počátkem 30. let 20. století. V roce 1937 už existoval i Svaz klubů kinoamatérů, který tvořilo osm klubů. Největší byl dodnes existující Český klub kinoamatérů.⁴⁵ K renesanci českého amatérského filmového hnutí dochází v 60. až 80. letech. Důvodem jsou technologická zdokonalení (zlevnění úzkoformátové kinematografie a vytvoření infrastruktury pro masové vyvolání filmů, později nástup videa), ale i společenská proměna společnosti (více volného času, v době normalizace útek k neoficiální kultuře).

Amatérské filmové hnutí bylo v této době částečně organizováno jako systematická praktická filmová výchova pro mládež. Boris Jachnin již v 60. letech poukazoval na to, že amatérská hnutí byla „široce organizována a na jeho podporu vynakládají nemalé částky osvětová zařízení národních výborů, odborového hnutí či ČSM, skutečnost je taková, že na tvorbě amatérských filmů se podílí nepatrný počet mladých lidí.“⁴⁶

Situace v 70. letech pro kinoamatéry nebyla příznivá, ale našla si svou cestu. Emil Pražan ve své knize *Kronika českého amatérského filmu*⁴⁷ píše: „V normalizačním období bylo velice důležité najít vzájemné pojítko mezi kluby a tvořícími jednotlivci. Vzhledem k tomu, že nemohl působit žádný svaz, mohla úlohu vzájemného spojení jen síť metodických zařízení. Konkrétním prostředkem komunikace v této době byl odborný měsíčník. Ať už se jmenoval *Filmový objektiv*, *Amatérský film* nebo později také *Film a video*, byl ve všech dobách vítaným prostředkem k tomu, aby se čtenáři dozvěděli o tom, co se kde děje.“⁴⁸ Narážíme tu na přítomnost periodik, která substituovala nemožnost klubového scházení. Záslužná byla také práce Ústavu pro kulturně výchovnou činnost a krajských středisek. Zde se vydávaly „... metodické materiály, drobné příručky, a někdy i publikace většího rozsahu.“⁴⁹

⁴⁵ ČKK, dostupný na WWW:

<http://www.ckkp.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=44.

⁴⁶ Boris Jachnin, *Poznámky ke včerejšku i zítřku filmových klubů mládeže*. Záběr 22, 1990, č. 25, s. 45.

⁴⁷ Emil Pražan, *Kronika českého amatérského filmu*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2005, s. 189.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž.

V 80. letech nastaly pro amatérská hnutí a kinoamatéry zásadní změny v technických možnostech natáčení. V polovině šedesátých let se optimalizoval formát Super 8, koncem let osmdesátých se do středu zájmu dostává video. „*Transformace na video byla ovšem mnohem bolestnější než přechod na formát Super 8 mm, neboť filmová technika začala pozvolna ztrácet na významu. Pro filmové kluby to znamenalo provést radikální změny i v klubových projekčních kabinách, nahrazovat projektory, střihací pulty a další doplňková zařízení na zcela novou technickou základnu.*“⁵⁰ Nutno si uvědomit, že se české filmové prostředí na video transformovalo ve srovnání se západními zeměmi o dost později, získat náležité technické prostředky bylo značně nákladné.

⁵⁰ Emil Pražan, *Kronika českého amatérského filmu*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2005, s. 194.

1.4 Filmového vzdělávání v Evropě

Od 20. let 20. století můžeme v Evropě spatřovat jistou míru přímé úměry mezi silicí pozicí filmu jako nástroje propagandy a zájmu o otázku filmové vzdělanosti. Mocný nástroj logicky upoutával pozornost státu i jednotlivých skupin. Ve 30. a 40. letech byly zakládány první filmové univerzity i paměťové instituce.

V Rakousku se již v roce 1926 řešila otázka využití filmu v estetické výchově. Ovšem až roce 1964 vydalo tamní ministerstvo školství výnos, kterým se zavedlo filmovou výchovu ve všech 7. až 11. ročnících škol jako povinný předmět.⁵¹

V Maďarsku, které je stejně jako Rakousko velikostí srovnatelné s Českou republikou, se filmová estetická výchova integrovala do školních gymnaziálních osnov v roce 1965. Šlo o první socialistický stát, který filmovou výchovu do osnov zařadil. Také díky tradičně silnému postavení filmové edukace mohlo v 90. letech 20. století dojít k vytvoření silné a vlivné asociace učitelů filmové výchovy, která se dnes zasazuje o rozvoj oboru v Maďarsku.

Francie má silnou tradici filmových klubů zakládaných zejména ve 30. letech. Zmíníme André Bazina a činnost levicové organizace Práce a kultura, která rozvíjela koordinovanou síť komentovaných projekcí. Filmová výchova nebyla ve Francii zavedena v 60. letech jako povinný předmět.⁵² Byla však v centru zájmu mnoha organizací státních, politických či čistě uměleckých. Pro Francii je typická kontinuita postupného rozvoje a šíření oboru. Dnes zde funguje propracovaný národní systém, na kterém kooperuje mnoho specializovaných institucí.

Také ve Velké Británii je filmová edukace rozvíjena již desetiletí. Britský filmový institut byl ve Spojeném království založen v roce 1934. Od roku 1965 provozuje oddělení filmové výchovy (Education Department). Aktuálně disponuje Velká Británie solidní platformou institucí z různých sektorů, které se podílejí jak na výuce filmu ve školách, tak na kultivaci divácké obce v kinech.⁵³ Pokud bychom měli pro evropský kontext synteticky odvodit jistou vývojovou přímku, mohli bychom konstatovat následující tvrzení. Ve dvacátých letech

⁵¹ Výnos Z1.127. 204. 18a/ 63, 11. 6. 1964.

⁵² Boris Jachnin, *Filmová estetická výchova*, Praha: ÚŘ ČSF-Filmový ústav 1968, str. 19.

⁵³ Boris Jachnin, *Filmová estetická výchova*, Praha: ÚŘ ČSF-Filmový ústav 1968, str. 35.

je patrná snaha států reflektovat film jako čistě praktickou výukovou pomůcku, která je dobře využitelná pro zpracování veškerých témat od přírodních věd až po aktuální společenské dění. Ve stejné době a pak zejména ve 30. a 40. letech sledujeme rozvoj filmových klubů, který souvisí s fenoménem komentovaného uvádění filmů respektive s lektorskými úvody. V 60. letech pak mnoho evropských zemí dospívá ke snaze začlenění samostatného předmětu filmová výchova do všeobecného vzdělávání. Zájem o tuto oblast je patrný v západních zemích stejně tak jako v prostoru východního bloku. Liší se pouze styl argumentace, který potřebu a význam filmové gramotnosti obhajuje.

Současnou podobu této oblasti v evropských zemích dobře reflektuje mezinárodní studie, kterou vedl právě Britský filmový institut. Studie nazvaná *Screening Literacy: executive summary*⁵⁴ dala Evropské komisi doporučení k realizaci konkrétních opatření pro zlepšení úrovně všeobecné míry filmové vzdělanosti. V roce 2014 pak Brusel vydal oficiální doporučení členským státům, aby se aktivně zasazovali o rozvoj oboru na svém území.

⁵⁴ Screening Literacy: executive summary. British Film Institute 2013.

2. Spontánní snahy o centralizaci filmové osvěty na našem území v letech 1989 - 2010

Z perspektivy historického vývoje problematiky filmové výchovy na našem území je možné vyvodit podstatný závěr. Pokud neexistuje metodika, didaktika, filmově vzdělání pedagogové a vzdělávací pomůcky včetně právně ošetřených ukázek z filmů nebo projekcí filmů, není možné masové rozšíření filmu do českých škol.

Po roce 1989 se objevily minimálně 2 aktivity, které se o masové rozšíření filmové edukace pokusily. V následující kapitole poukážeme na aktivity, které vyplývaly z činnosti Asociace českých filmových klubů. Po odchodu Jiřího Králíka z jejího čela vznikl Kánon filmu. Oba dva projekty ve zpětném ohlednutí nenaplnily očekávání, která do nich jejich autoři vkládali.

Asociace českých filmových klubů (AČFK), vznikla v roce 1993 rozdělením ČFFK. V roce 1995 se odstříhla od NFA a stala se tak nezávislým občanským sdružením.⁵⁵ AČFK každoročně organizuje sérii přednášek v průběhu LFŠ v Uherském Hradišti, kde přednášky a semináře pokračují i v průběhu roku. Pole působnosti Asociace českých filmových klubů je značně široké s velkým dopadem na českou filmovou kulturu. Sdružuje širokou síť filmových klubů v ČR, kterým zároveň pomáhá metodologicky i distribučně. Uděluje výroční cenu AČFK za nejlepší umělecký film daného roku. Je organizátorem kultovní přehlídky Projekt 100 a Letní filmové školy v Uherském Hradišti a v neposlední řadě byla garantem projektu Film a škola. V 90. letech 20. století patřila mezi vůbec nejdominantnější subjekty na poli české filmové kultury.

⁵⁵ AČFK, dostupné na WWW: <http://acfk.cz/>, cit. [10. 1. 2014].

2.1 Letní filmová škola

Letní filmová škola je jeden z největších tuzemských filmových festivalů. Byla založena v roce 1964 a prošla městy Čimelice, Písek, Hořovice, Strážnice, Světlá nad Sázavou, až zakotvila v Uherském Hradišti, kde se koná od roku 1992.⁵⁶ V této závěrečné práci se nevěnuji podrobné historii a analýze LFŠ, pro nás je důležitá LFŠ v kontextu jejího tématu, tzn. filmové výchovy. LFŠ ze své podstaty plní osvětovou a filmově-výchovnou činnost, je primárně zaměřena na studenty středních a vysokých škol, k filmovým projekcím se z pravidla konají lektorské úvody, po projekcích se často konají besedy s tvůrci (mnohdy i se zahraničními hosty) a po celou dobu jsou otevřené semináře, přednášky a workshopy široké veřejnosti. Uvedu zde pár příkladů, které deklarují občasný pokus o podchycení problémů ve filmové výchově. V letech 2007-2010, kdy byl Pavel Bednařík uměleckým ředitelem LFŠ, se podle jeho slov konalo několik besed: „*Udělalí jsme pár besed na LFŠ (2007-2010), v roce 2008 jsme dělali takový obsáhlejší program, vše pod hlavičkou Film a škola. Např. v roce 2009 měl být představen transparentní a závazný systém mediální a filmové výchovy,*“ dodává Pavel Bednařík.⁵⁷ V roce 2010 byla během konání Letní filmové školy v Uherském Hradišti, těsně před oficiálním schválením, představena koncepce filmové výchovy v rámci panelové diskuse. Panelová diskuse se konala dne 28. 7. 2010 v Komorním sále Reduty.⁵⁸ V roce 2012 se v návaznosti na volitelný předmět filmová/audiovizuální výchova, schválený v roce 2010 MŠMT (tato konkrétní problematika je akcentována v následující kapitole), konal kurs s cílem: „připravit učitele na teoretickou a praktickou práci s filmem ve výuce v rámci filmové výchovy, mediální výchovy a dalších zájmových činností souvisejících s filmem a pro lektory filmových klubů“⁵⁹. V roce 2014 se na LFŠ např. konala beseda „*UK Screen Education aneb Jak se vychovává film(em) ve Velké Británii*“, kde se jednalo o přejímání vzorů ze zahraničí a o pokus o implementaci do českého prostředí. Je zřejmé, že aktivity LFŠ v přímé vazbě na filmovou výchovu/filmovou vzdělanost jsou značně nekonzistentní, a proměňovaly se v závislosti na personálním složení předních postav AČFK, potažmo LFŠ.

⁵⁶ Sborník textů vydaný u příležitosti 30. Letní filmové škol v Uherském Hradišti, AČFK UH 2004 připravil R-Fiedler.

⁵⁷ Rozhovor s Pavlem Bednaříkem, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 11. 1. 2015 v Praze.

⁵⁸ Doprovodný program 36. LFŠ. Pozvánka na diskuzi dostupná na WWW: <<http://2010.lfs.cz/lfs10/editace/soubory/doprovodny-program/koncepce-filmove-vychovy.pdf>>, [cit 10. 12. 2014].

⁵⁹ Rozhovor s Pavlem Bednaříkem, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 30. 10. 2014 v Praze.

2.2 Film a škola

Film a škola je taktéž projektem AČFK. Jednu z prvních informací o okolnostech vzniku projektu *Film a škola* nacházíme například v rozhovoru s Jiřím Králíkem pro časopis Xantypa z roku 2003, kde respondent poukázal na vytváření konceptu a datoval jej do roku 1999.⁶⁰ Primárním podnětem Jiřího Králíka bylo údajně přesvědčení, že *nejmladší generace dnes žije především audiovizí - tedy filmem, televizí, počítačovými hrami, ale přitom se v ní nestačí a ani nemůže orientovat. Učitelé dál vykládají o hudbě, literatuře, výtvarném umění, ale nikdo žákům neřekne, jak poznat dobrý film od špatného. Proto vznikl nápad nazvaný Film a škola.*⁶¹ Oficiálně byl projekt *Film a škola* spuštěn v roce 2000⁶² v rámci rozšíření aktivit Asociace českých filmových klubů a Letní filmové školy v Uherském Hradišti v oblasti filmové výchovy a v rámci podpory všeobecné filmové výchovy na středních školách.⁶³

Projekt navazoval na tzv. „králíkovy seznamy“, tedy soupis titulů Zlatého fondu, vytvořeného na základě hlasování filmových odborníků v roce 1994 na LFŠ. Aktualizovaná anketa proběhla dvakrát – v roce 2002 a 2007, tentokrát pod názvem Filmové dědictví.⁶⁴

Na návrhu konceptu *Film a škola*, který byl předložen pravděpodobně v roce 2000 Ministerstvu kultury ČR, kromě Jiřího Králíka participovali také metodik občanské a rodinné výchovy Ivo Vojtík a filmový dramaturg a pedagog Jan Gogola st.⁶⁵

Základní myšlenka projektu *Film a škola* byla vystavěná na víře ve filmové umění a v existenci filmového a kulturního dědictví. Dále pak na víře: „v možnost reálné a rychlé realizace projektu, přičemž výsledná kvalita a rozsah budou záviset na aktivní spolupráci i pomoci dalších institucí – ministerstva kultury, školství, a místního rozvoje, kateder filmových věd, NFA, ČT a sítě filmových klubů a artkin.“⁶⁶

⁶⁰ Jan Lukeš, *Film, Film, Film! Idealista Jiří Králík o reálných snech*, Xantypa, 2003, s. 48.

⁶¹ Mirka Spáčilová, *Vnikne Apokalypsa do škol? Jiří Králík připravil projekt, jak seznámit děti s kvalitními filmy*, Mladá fronta Dnes 13, 2002, č. 103 (3. 5.), s. C/5.

⁶² Film a škola, dostupné na WWW: <http://filmaskola.cz>, cit. [10. 1. 2014].

⁶³ Film a škola, dostupné na WWW: <http://filmvychova.cz/kdo-je-kdo/film-a-skola/>, cit. [10. 1. 2014].

⁶⁴ Pavel Bednařík, Král(ík) je mrtev, ať žije král, *Culturenet.cz*,. Dostupný na WWW: <http://www.culturenet.cz/aktuality/pavel-bednarik-kral-ik-je-mrtev-at-zije-kral/n:2843/> [19. 9. 2007, cit. 25. 10. 2014].

⁶⁵ Rozhovor s Jiřím Králíkem přes emailovou konverzaci, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 21.11.2014 v Praze.

⁶⁶ Patrik Vacek, *Akce filmová výchova – rozhovor s Jiřím Králíkem*. Cinepur 14, 2007, č. 49, s. 23-24.

Cíle projektu *Film a škola* byly zveřejněny ve stejnojmenné publikaci a dobře dokládají aspirace autorů. Je z nich patrná snaha o vytvoření celého portfolia činností s národní působností.⁶⁷

Základní cíle byly definovány velmi obecně a zároveň ambiciózně:

1. *Prohloubení filmového vzdělávání.*
2. *Posilování kritického a estetického vnímání.*
3. *Rozšíření zájmu o umění.*
4. *Posílení samostatného kritického myšlení.*
5. *Vytváření základu pro podrobnější filmové či audiovizuální vzdělávání.*⁶⁸

Formy realizace výše uvedených cílů byly prezentovány takto:

1. *„Školní“ projekce hromadné*
2. *„Školní“ projekce výběrové*
3. *Lektorské úvody, besedy, rozborů*
4. *Nepovinné projekce filmů Zlatého fondu po vyučování*
5. *Televizní cyklus projektu LFŠ*
6. *Studium kritik, úvah, rozborů*
7. *Školení pedagogů a organizátorů*⁶⁹

Projekt chtěl dále napomáhat začlenění filmové výchovy do školských vzdělávacích osnov následujícími nástroji:

1. *Přistoupit v první řadě na náhradu dosavadních převážně komerčně laděných školních filmových představení a výrazně se podílet na výběru nejvhodnějších filmů i na jejich následném využití ve vyučování.*
2. *Propagovat webové stránky projektu, na nichž mohou studenti i učitelé nacházet kvalitní dobové recenze a rozborů filmů ze „Zlatého fondu“.*
3. *Pomoci propagovat nepovinné odpolední projekce filmů „Zlatého fondu“ mezi studenty i pedagogy, nejlépe ve formě podobné „doporučené četbě“.*
4. *Aktivně využít nabídku osobní účasti významných osobností ve vyučování.*

⁶⁷ Film a škola. Základní informace k českému projektu na podporu všeobecné filmové výchovy, B.m.: b.n., b.d. [nepublikovaný pracovní materiál]. Osobní archiv Pavla Bednaříka, [cit. 26. 11. 2014].

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Tamtéž.

5. *Pomáhat při organizaci projektu – výběr filmů, zajištění lektorských úvodů k filmům, výdej speciálních průkazek studentům.*
6. *Přirozeně navázat na projekce významných filmů a využít je i v hodinách jiných předmětů: rovněž je možné zahájit širší filmovou či audiovizuální výchovu.*⁷⁰

Kina a základní a střední školy, které chtěly využívat možností projektu, musely být zaregistrovány u AČFK jako organizátoři projektu *Film a škola*. Jen tak mohly využívat seznamu nabízených filmů, které uvádíme v příloze. Cena zapůjčení 35mm kopie pro nekomerční projekci, na které se nevybíralo vstupné, činila pro registrovaná kina 500 Kč. To platilo pouze u filmů, jejichž distributorem byla AČFK. U ostatních filmových distributorů, jejichž filmy se v seznamu Filmového dědictví také vyskytovaly, nebyla uvedena výše půjčovního. V případě, že se na projekci vybíralo vstupné, platila klasická půjčovní opatření a ta byla stanovena daným filmovým distributorem. Filmy k zapůjčení na DVD byly určeny pouze pro studijní účely (pro studenty, pedagogy a organizátory projektu), za manipulační poplatek a poštovné v hodnotě 75 Kč⁷¹.

Iniciátory projekty v praxi nebyly samotné školy, ale místní kina, přirozeně zapojená do sítě AČFK. Reálně se do projektu *Film a škola* údajně zapojilo 20 subjektů.⁷² Vrcholná fáze projektu spadá zřejmě do let 2007 až 2011, tedy do doby působnosti Jiřího Králíka a jeho následovníka Pavla Bednaříka, s nástupem aktuální umělecké ředitelky Ivy Hejlíčkové projekt *Film a škola* stagnuje.

Projekt *film a škola* přes své vysoké ambice nedostal svým představám. Doplatil na nejasné organizační a finanční zázemí. Nereálně předpokládal s participací státní sektory, primárně MŠMT, sekundárně MK. Přes svůj obsahový konzervatismus se nepřeklenul přes ryze teoretický model 60. let vytržený z aktuálního mezinárodního kontextu, mimo časové i finanční možnosti pedagogů a školních zařízení. Na neúspěch či lépe řečeno postupný útlum projektu *Film a škola* je nutné nahlížet v kontextu obecného fungování Asociace českých filmových klubů. Pro řadu vnějších pozorovatelů, i pro řadu samotných členů asociace je za přínos filmové výchově považováno samotné pořádání přehlídky *Letní filmová škola*. Tomuto soudu svědčí i snaha organizátorů přehlídky implementovat do programu v některých letech odborné okruhy, které by se věnovaly rozvoji kompetencí učitelů pro výuku filmu. Nicméně

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Podmínky zapůjčení filmů pro Projekt *Film a škola*, [nepublikovaný pracovní materiál]. Osobní archiv Pavla Bednaříka, [cit. 26. 11. 2014].

⁷² Oficiální webové stránky projektu *Film a škola*. Dostupné na WWW: <<http://filmaskola.cz/>> , [cit. 26. 11. 2014].

snaha se setkala s minimálním ohlasem, protože od ní organizátoři v dalších letech upustili. Téma se na Letní filmovou školu vrátilo ve významné míře až v roce 2013 díky externí participaci Národního filmového archivu. Letní filmová škola pak projekt Film a škola mohla považovat také v té míře, že v klíčové době pro rozvoj tohoto projektu, strhla LFŠ na sebe veškerou pozornost stran AČFK pro své finanční problémy, a tedy z pragmatických důvodů se pozornost asociace upíná tímto směrem. V tomto kontextu prodělala asociace také značnou personální změnu. Můžeme se tedy domnívat, že nové struktury neměly zájem vynakládat tolik potřebnou energii právě tímto směrem.

Dá se předpokládat, že projekt Film a škola neuspěl ve větší míře také proto, že asociace nepodnikala konkrétní kroky pro profesní rozvoj programových pracovníků svých filmových klubů. Kina sice díky projektu měla možnost uvádět na svém programu tituly pro školní projekce. Samotná invence v komunikaci se školami a sofistikované nabídky školních projekcí pak mohla doplácet na to, že kinaři neměli žádné filmově-výchovné zázemí. V situaci kdy se projekt nemohl spolehnout na okruh aprobovaných učitelů ani proškolených pracovníků kin, nemohl být očekáván další rozvoj celé myšlenky.

2.2.1 Pozitivní příklady využití projektu

Uvedme několik příkladů míst, v nichž se projekt Film a škola na delší dobu zabydlel a existuje v nich fakticky dodnes.

Karlovy Vary

Projekt *Film a škola* byl v Karlových Varech pořádán v rámci iniciativy Filmového klubu Karlovy Vary s podporou AČFK. Projekce se uskutečňovaly v karlovarském kině PANASONIC. Smyslem projektu bylo seznámení studentů středních škol s významnými díly české i světové kinematografie, se Zlatým fondem. Projekce filmů začínala vždy v 16:30 a byla opatřena lektorským úvodem, pro studenty byla projekce zdarma.

Začátek projekcí v rámci Film a škola v kině PANASONIC byl datován od září roku 2007. Od září 2013 byly odpolední projekce projektu zrušeny, promítáno je již pouze dopoledne pro studenty Prvního českého gymnázia.⁷³

Vsetín

Pořadatelem projektu *Film a škola* ve Vsetíně je Dům kultury Vsetín s.r.o., provozovatel kina Vatra, ve spolupráci s občanským sdružením Filmový klub Vsetín. Jak uvádějí oficiální propagační materiály organizátora: „*kromě školních filmových projekcí jsou součástí projektu Film a škola ve Vsetíně i odpolední nepovinné projekce „Filmového dědictví“. Jde o jakousi „doporučenou četbu“ nejlepších děl světové kinematografie. Tyto projekce jsou zdarma, ale nejsou veřejně přístupné. Jsou určeny pouze pro žáky a studenty, kteří jsou starší 15 let a jsou držiteli průkazu „Student Pass“.*“⁷⁴

Produkční a dramaturg kina Vatra Petr Mašata doplnil: „*Projekt Film a škola - filmové projekce jako součást výuky - jsme zahájili zkušebně v roce 2007, kdy byly ve spolupráci s jednou střední školou zorganizovány 2 projekce. V roce 2008 a 2009 se postupně zapojily všechny střední školy ve městě a pokoušeli jsme se projekt rozšířit i na základní školy. V letech 2010 a 2011 probíhalo ročně 40 školních projekcí. Od roku 2012 dochází bohužel k úbytku představení, nicméně v roce 2013 jsme realizovali 24 představení, kterých se zúčastni-*

⁷³ Projekt filmového vzdělávání. Dostupné na WWW: <<http://www.gymkvary.cz/node/1>>, [cit. 26. 11. 2014].

⁷⁴ Film a škola. Dostupné na WWW: <<http://www.dkvsetin.cz/film-a-skola>>, [cit. 26. 11. 2014].

*lo celkem cca 3800 žáků a studentů. Letošní výsledky budou pravděpodobně obdobné.*⁷⁵ Do projektu jsou zapojeny tyto střední školy: Masarykovo gymnázium Vsetín, Střední odborná škola Josefa Sousedíka Vsetín, Střední průmyslová škola strojnická Vsetín, Střední škola Kostka s.r.o., Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická Vsetín.⁷⁶

Boskovice

Cílem boskovického projektu je: *„začlenění filmové a audiovizuální výchovy do učebního procesu na středních i základních školách formou školních projekcí.“* Smyslem pak má být *„uvedení základních děl české i světové kinematografie pro studenty středních i základních škol, s cílem podat jim v ucelené a propracované formě základní povědomí o dějinách filmového umění.“* Organizátoři proklamují, že: *“prostřednictvím kvalitního filmu je totiž možné probudit zájem o filmové umění, prohloubit estetické cítění i znalosti a seznámit se s filmovým kulturním dědictvím.”*⁷⁷

Projekt funguje v Boskovicích již od roku 2002 a na jeho realizaci se podílí Filmový klub Boskovice a kino Boskovice ve spolupráci s pedagogy jednotlivých místních škol.⁷⁸

Kromě měst Boskovice a Vsetín již nebyla dohledána jiná střední škola, která by do dnešních dnů využívala možností projektu *Film a škola*. Můžeme předpokládat, že aktivity film a školy jsou v současné době na ústupu. Webové stránky projektu [filmaskola.cz](http://www.kinoboskovice.cz) nejsou aktualizovány a projekt již delší doby stagnuje.

⁷⁵ Rozhovor s Petrem Mašatou, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 11. 11. 2014.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Film a škola, dostupné na WWW: < <http://www.kinoboskovice.cz/bpRun.aspx?idPage=11>>, [cit. 11. 11. 2014].

⁷⁸ Tamtéž.

2.3 Kánon filmu

Projekt Kánon filmu byl iniciován Jiřím Králíkem po jeho nuceném odchodu z AČFK. Projekt do značné míry ideově navazuje na *Film a škola*. Kánon filmu měl sloužit jako platforma, která by vytvářela klasifikace výrazných děl světové a české kinematografie. Zařazené filmy pak měly být prostřednictvím sítě filmových klubů šířeny pro potřeby školní výuky.

Předobrazem projektu byla zahraniční praxe ze zemí, ve kterých jsou principy filmové výchovy a vzdělávání podstatně údajně vyspělejší než v České republice (Austrálie, Německo apod.). Jiří Králík popsal pro časopis Synchron inspiraci takto: „*Hlavní inspirací ke vzniku a realizaci jsme našli u filmového tvůrce a teoretika Paula Schradera, který se v roce 2006 pokusil napsat knihu Kánonu filmu a vyvolat tak vznik mnoha dalších úspěšných aktivit.*“⁷⁹

Autor konceptu Jiří Králík v rozhovoru s autorskou této práce udal, že: „*projekt Film a škola, který vznikl už kolem roku 1999 a v těsné spolupráci s dramaturgy LFŠ. Projekt byl úspěšně realizován v několika filmových klubech a tak bylo na místě přemýšlet o širším oslovení potencialního obecnstva - tedy všech těch, kteří se zabývají filmovou historií. V roce 2009 jsem objevil několik dobrých zahraničních příkladů snahy etablovat Kánon filmu- a všechny mně inspirovaly ke vzniku myšlenky vytvořit tento seznam a systém jeho tvorby u nás. Důležité bylo i jednání s CSFD [webový portál www.csfd.cz, pozn. aut.] a jeho hlavní představitel Martinem Pomothem, kterému se myšlenka líbila a slíbil velkou podporu a pomoc*“.⁸⁰ Došlo tedy k synergii sil nejznámější české filmové databáze ČSFD s dlouholetým ředitelem AČFK. Projekt Kánon filmu byl oficiálně spuštěn v roce 2010.⁸¹

⁷⁹ Jiří Králík, *Zahájení výběru Kánon filmu za rok 2010*, Synchron 9, 2010, č. 6, s. 13.

⁸⁰ Rozhovor s Jiřím Králíkem přes emailovou konverzaci, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 21. 11.2014 v Praze.

⁸¹ Tamtéž.

Kánon filmu nemohl vzniknout bez předchozí definice „kanoničnosti“ filmu.

Tu autoři konceptu definovali prostřednictvím následujících kritérií:

1. *Krása (přeneseno z estetiky, jakožto klíčového termínu)*
2. *Jednota formy a obsahu (podmínka dokonalosti uměleckého díla)*
3. *Tradice (jak se umělecké dílo vztahuje a vymezuje vůči soudobému umění a vzhledem k historickému vývoji)*
4. *Trvalost (aneb jak umělecké dílo odolává času)*
5. *Morálka (žádné dílo bez morálního vyznění se nemůže stát kanonickým)*
6. *Zvláštnost (kvalita, která k obvyklému konceptu originality přidává magii tkvící v nepředvídatelném a neznámém).*
7. *Schopnost fascinovat (kvalitní dílo propojí diváka citově i intelektuálně s jeho vlastní zkušeností, na rozdíl od děl, kterého nechají mnohem pasivnějším)⁸²*

Výše uvedená kritéria „kanoničnosti“ byla pro všechny níže uvedené kategorie stejná.

I zde, stejně jako u projektu Film a škola, vidíme konzervativní pojetí. Definice kánonu jsou zastaralé, mají blíže k letům 60. než k druhé dekádě 21. století. Zcela pomínuta zůstává například technologická a produkční složka, stranou zůstávají moderní metody filmové analýzy atd.

Seznam filmů byl inspirován každoroční australskou anketou, do níž se v roce 2010 aktivně zapojilo 2041 filmových kritiků a teoretiků z celého světa. Výsledný seznam filmů integroval do seznamu vzniklého v rámci Filmového dědictví v roce 2007, který byl produktem *Filmu a školy*. Dalším, neméně podstatným zdrojem byl aktuální „fanouškovský“ žebříček vytvořený registrovanými účastníky na CSFD.cz v roce 2010. A zohledněn byl také seznam nejvýznamnějších českých filmů určených k digitalizaci, který v témže roce vytvořila pracovní skupina při Ministerstvu kultury ČR.⁸³

⁸² Kánon filmu, Dostupné na WWW: <<http://www.csfd.cz/kanon-filmu/informace/?year=2010>>, [cit. 16. 11. 2014].

⁸³ Kánon filmu: Seznam povinných snímků. Dostupný na www: <<http://m.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/110454-kanon-filmu-seznam-povinnych-snimku/>>, [cit. 20. 11. 2014]; Srov.: Kánon filmu. Výsledky. Dostupné na WWW: <<http://www.csfd.cz/kanon-filmu/?year=2011>>, [cit. 20. 11. 2014].

Jiří Králík často zdůrazňoval, že „na výběru a konečné podobě Kánonu filmu se budou podílet nejenom filmoví odborníci (kritici, pedagogové, dramaturgové filmových akcí, organizátoři filmově výchovných aktivit)“. O konkrétní širší spolupráci české odborné filmovědné obce na projektu však nemáme informace.

Poté co byl vytvořený seznam aspirujících snímků do Kánonu filmu, byl dále rozčleněn do tří kategorií, které obsahovaly domácí i zahraniční tituly. Seznam filmů se soustředil především na celovečerní formáty, které byly určeny do kin. Opomíjel tedy snímky krátkometrážní, dokumentární, animované a experimentální, televizní tvorbu, studentskou tvorbu i okrajové kinematografie.

Kánon OBČAN KANE⁸⁴ měl reprezentovat „tzv. klasickou a časem již prověřenou část kinematografie nejvýznamnějších osobností“ a filmových hnutí. Filmy měly být vyrobeny před rokem 1980.⁸⁵ Chyběla zde výraznější definice „významných osobností“ či jaká kritéria mají mít filmová hnutí. Výsledky všech tří anket konajících se v letech 2007, 2010 a 2011 jsou tedy sporné.

Kánon STAR WARS⁸⁶ měl reprezentovat „filmy populární a komerčně úspěšné – tzv. blockbustery, primárně určené pro masové publikum a multiplexová kina“.⁸⁷ Ve své výzvě autoři konceptu dále nespecifikují žánrové ani časové požadavky. Filmy vpadající do této sekce by navíc měly být podle tvůrců projektu „většinou filmovými kritiky a pedagogy přehlíženy, na druhou stranu ale „rozhodně výrazně ovlivnily dějiny filmu a navíc jsou všeobecně známé.“⁸⁸ Dodejme, že představa, že se filmová věda nezabývá populárními žánry, je samozřejmě naprosto pomýlená a organizátory projektu usvědčuje z hluboké neznalosti oboru.

⁸⁴ Jmenný seznam zahraničních i domácích filmů naleznete v příloze č. 1.

⁸⁵ *Kánon filmu. Oficiální výsledky výběru KÁNONU FILMU ZA ROK 2010*. B. m.: b.n., b.d. Dostupné na WWW: <http://img.ct24.cz/multimedia/documents/22/2189/218846.pdf>.

⁸⁶ Jmenný seznam zahraničních i domácích filmů naleznete v příloze č. 2.

⁸⁷ Kánon filmu: Seznam povinných snímků. Dostupný na [www: <http://m.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/110454-kanon-filmu-seznam-povinnych-snimku/>](http://m.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/110454-kanon-filmu-seznam-povinnych-snimku/), [cit. 20. 11. 2014]; Srov.: Kánon filmu. Výsledky. Dostupné na WWW: <http://www.csfd.cz/kanon-filmu/?year=2011> >, [cit. 20. 11. 2014].

⁸⁸ *Kánon filmu. Oficiální výsledky výběru KÁNONU FILMU ZA ROK 2010*. B. m. : b.n., b.d. Dostupné na WWW: <http://img.ct24.cz/multimedia/documents/22/2189/218846.pdf>.

Kánon ABBAS KIAROSTAMI⁸⁹ měl reprezentovat „*novátorské, avantgardní a experimentální*“ snímky, které hledají nové možnosti moderny a postmoderny v kinematografii.⁹⁰ Jedná se o filmy, které podle organizátorů ankety zaznamenaly rozmach v 80. letech a jsou spojené s nástupem amerického nezávislého filmu a enormním bohem „béčkových“ festivalů.⁹¹ Kategorie fakticky opominula žánr ryziho experimentálního filmu a zaměřila se pouze na celovečerní hrané filmy. Spojení „novátorství“ a „béčkových“ festivalů (pomiňme diskuzi, zda béčkový film v 80. letech ještě existoval) také není zcela jasné.

Výsledný celkový počet filmů (napříč kategoriemi) byl 200 zahraničních snímků a 50 domácích snímků. Důvodem tohoto počtu byla údajně „*snaha vytvořit studenty a pedagogy zvládnutelný počet filmů – pokud student uvidí jeden kanonický film týdně, pak by měl zvládnout po dobu svého studia 250 filmů.*“⁹² Tento citát svědčí o naprostém odtržení projektu od reality středoškolské výuky. Středoškolská pedagožka a matka autorky této práce Ivana Lipovská, která vyučovala na Gymnáziu a Hudební škole hl. města Prahy mj. filmový seminář, tvrdí: „*Z hlediska didaktického je to nepromyšlené, filmů je přílišný počet, dále se nepočítá s následnou prací s daným filmem a s časovými možnostmi škol. Celkově chyběl návod, jak výsledné seznamy používat, nemohlo tak dojít k implementaci na středoškolskou půdu.*“⁹³

Během snahy o přesné znění kánonu však narazili organizátoři projektu na další problém. Odborná veřejnost se od projektu postupně distancovala. Např. filmový teoretik Luboš Ptáček ve svém známém článku uveřejněném v časopise Cinepur říká: „*Nemá cenu kritizovat, co se do zmíněného výběru nedostalo a co naopak přebývá. Chybným se stává samotný způsob výběru. Standardní postup spočívá ve výběru jednotlivých odborníků nebo celých týmů, kteří svou koncepci obhájí při výběrovém řízení (nebo jiném druhu soutěže) a za subjektivní (ale odborně vyargumentovaný) výběr budou ručit svou hlavou.*“⁹⁴

⁸⁹ Jmenný seznam zahraničních i domácích filmů naleznete v příloze č. 3

⁹⁰ Mirka Spáčilová, *Vnikne do školy Apokalypsa?*, Mladá fronta Dnes 13, 2002, č. 103, s. C/5.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² *Kánon filmu. Oficiální výsledky výběru KÁNONU FILMU ZA ROK 2010*. B. m.: b.n., b.d. Dostupné na WWW: <http://img.ct24.cz/multimedia/documents/22/2189/218846.pdf>.

⁹³ Rozhovor s Ivanou Lipovskou, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 16.11.2014 v Praze.

⁹⁴ Luboš Ptáček, *Pozoruhodné dědictví aneb králík, gute nacht!*, Cinepur 16, 2007, č. 51, s. 11.

Zdá se, že zde, stejně jako u projektu Film a škola, byla výchozí premisa Jiřího Králíka taková, že v momentě vytvoření Kánonu zároveň získá projekt masivní a aktivní podporu filmových klubů a jednosálových kin. Pro tato kina by filmové projekce představovaly pro školy výrazný potencionální přísun diváků a finanční rentability. Jiří Králík v té době již nebyl uměleckým ředitelem AČFK, s Asociací se navíc rozešel ve zlém,⁹⁵ což v důsledku zapříčinilo nedůvěru v jeho další projekt také ze strany provozovatelů kin.

Pro skutečnou realizaci druhé části projektu, tj. nákup filmů a zajištění jejich projekcí pro školy, byla nutná podpora ze strany státních subjektů. I zde však snažení Jiřího Králíka ztroskotalo na několika zásadních bodech. Projekt nezískal výraznou institucionální podporu. Odbor médií a audiovize MK ČR udělil Kánonu filmu pro rok 2010 dotaci ve výši 150000 Kč.⁹⁶

Ta však byla schopna pokrýt pouze dílčí propagační náklady. Dále projekt podporoval Výzkumný ústav pedagogický při MŠMT ČR. Jiří Králík se snažil medializovat svou aktivitu a získat tak pozornost. Ať už prostřednictvím webu csfd.cz, či dlouhou sérií rozhovorů, které poskytl dennímu tisku. Zásadním problémem projektu bylo, že jeho vznik neiniciovala důvěryhodná instituce, která by nesla záruku toho, pro co byl projekt zamýšlen tj. navázat Kánon filmu do rámcových vzdělávacích programů pro střední školy. Snaha, aby byl kánon zahrnut do RVP, předpokládala konsensus nad obsahem Kánonu jako takového. Víme, že ten neexistoval. MŠMT, na jehož pomoc se Jiří Králík se svým týmem zřejmě spoléhal, však nevyvinul žádnou iniciativu. Projekt byl nakonec odsouzen ke stagnaci a postupnému zániku.

Jiří Králík k současnému stavu projektu dodává: „v prvních dvou letech jsem žádal o finanční podporu jako OSVČ, od roku 2011 jsem byl zaměstnancem kulturní instituce, a proto jsem nemohl již nadále žádat o finanční podporu. Požádal jsem pak filmovou doménu CSFD, aby podalo žádost o grant - ale bohužel ani Státní fond kinematografie a ani MKČR grant neudělilo a tak počkáme do dalšího roku 2015.“⁹⁷

⁹⁵ „Rada Asociace českých filmových klubů se na svém jednání 28. října 2007 usnesla, že do nově vzniklé pozice uměleckého ředitele AČFK nebude jmenován Jiří Králík“ In: Jiří Králík definitivně odvolán z vedení AČFK, dostupné na WWW: <<http://www.mix.cz/clanky/2007/10753-jiri-kralik-definitivne-odvolan-z-vedeni-acfk>>[cit.18.11. 2014].

⁹⁶ Výsledky výběrového řízení OMA, dostupné na WWW: <<http://www.mkcr.cz/cz/media-a-audiovize/granty-a-dotace/vysledky-vyberoveho-dotacniho-rizeni-oma-82884/>>, [cit. 15. 1. 2015].

⁹⁷ Rozhovor s Jiřím Králíkem přes email, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 21. 11.2014 v Praze.

Kánon se měl rozvíjet také v linii vzdělávání pedagogů. To bylo samozřejmě klíčovým momentem proto, aby učitelé sami věděli, jak se seznamy filmů zacházet a jakým způsobem je implementovat do výuky. Za tímto účelem navázal Jiří Králík spolupráci s dalším soukromým subjektem. ALTRUS Training Center je firmou, která se specializovala na počítačové kurzy a přitom právě zde se měla od ledna 2011 konat série speciálních vzdělávacích programů pro pedagogy. Ve výsledku k tomu nedošlo, neboť: *„Byl připraven obsah, dokonce připravena i první lekce, ale já v té době měnil zaměstnání a neumožnil mi tento stav se plně těmto kurzům věnovat.“*⁹⁸ Následně se upustilo od doplňujících pedagogických textů, které měly být součástí právě těchto kurzů.

Poslední viditelný cíl, který nikdy nebyl realizován, byla tvorba televizního seriálu. Ten měl obsahovat fragmenty diskusí mezi filmovými odborníky, pedagogy i studenty a velmi úzce měl být provázán se samotnými filmy z Kánonu filmu. Projekt byl projednáván s ČT Brno, dokonce byl předložen vedení ČT Brno a to jej neschválilo do výroby.

Ve zpětném ohlédnutí tedy můžeme říci, že se kánonu nikdy nepodařilo překonat první mezník. Toto tvrzení dokládá vyjádření filmového teoretika se specializací ve filmové výchově Pavla Bednaříka: *„Kánon filmu byl vlastně pouze jedním z výhonků, který byl už součástí Film a Školy před samotným procesem ve spolupráci s csfd.cz. Perpetuum mobile, nakoupí se hromada filmů, z jejich výnosu se bude financovat dokupování práv a obnova filmů. Kánon filmu byl nakonec jen anketou k výběru těchto filmů, dál to nedospělo.“*⁹⁹

⁹⁸ Rozhovor s Jiřím Králíkem přes email, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 21. 11. 2014 v Praze.

⁹⁹ Rozhovor s Pavlem Bednaříkem, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 30. 10. 2014 v Praze.

3. Faktické začlenění oboru F/AV do rámcových vzdělávacích programů českých škol

Pokud má být filmová či audiovizuální výchova v českém školním systému všeobecně akceptována a realizována, je nutné zahrnout ji do všeobecného vzdělávání. Základem obsahu výuky na českých školách jsou rámcové vzdělávací programy (RVP) pro jednotlivé typy škol (mateřské školy, základní školy, gymnázia, speciální školy, základní umělecké školy aj.).¹⁰⁰ Na základě tohoto páteřního dokumentu přejímají jednotlivé školy rámec výukových témat. RVP vlastně ohraničuje danou plochu. To, jak jednotlivé školy na nabízenou možnost zareagují, je do určité míry na nich. Ředitelé škol mají jistou autonomii v tom, jakou cestou se k dosažení kodifikovaných rámců vydají.

3.1. Iniciativa Výzkumného ústavu pedagogického ve prospěch F/AV

Výzkumný ústav pedagogický v Praze (od 1. června 2011 transformovaný na Národní ústav pro vzdělávání¹⁰¹) byl orgánem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a autorem školních kurikul pro všeobecné vzdělávání. V letech 2005 a 2007 schválil Rámcové vzdělávací programy, které zařadily Mediální výchovu jako průřezové téma pro rámcové vzdělávací programy. Procesu schválení Mediální výchovy předcházela spolupráce s centrem mediálních studií FSV UK v Praze na vzniku metodiky a koncepce.¹⁰²

Předmět s oficiálním názvem Filmová/audiovizuální výchova (F/AV) se v letech 2009 a 2010 podařilo prosadit do rámcových vzdělávacích programů základních škol a gymnázií. Získal však status doplňkového vzdělávacího programu, tedy fakticky volitelného předmětu, jehož začlenění do výuky není povinné. Předmět navíc nemá žádnou hodinovou a finanční dotaci.¹⁰³

¹⁰⁰ Více informací viz. WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>, [cit. 1. 1. 2015].

¹⁰¹ K transformaci instituce více na WWW: <http://www.nuv.cz/vse-o-nuv>, [cit. 1. 1. 2015].

¹⁰² O výstupech projektu např. na WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/539/MEDIALNI-STUDIA---MEDIABR-PRUVODCE-TEMATY-MEDIALNI-VYCHOVY.html>/ [cit. 1. 1. 2015]. Viz též: Marek Mičienka - Jan Jiráček a kol.: *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál 2007.

¹⁰³ *Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Dostupný na WWW: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/PV_Filmova_audiovizualni_vychova_VUP.pdf, [cit. 1. 11. 2014].

Proces akceptace F/AV byl iniciován odbornou pracovnící Výzkumného ústavu pedagogického PaedDr. Markétou Pastorovou, ta vyzvala zástupce filmové odborné veřejnosti k rozpracování teze. Sepsání samotné koncepce mělo následovat. Poměrně složitému procesu formálního a faktického začlenění F/AV do českých škol se budeme věnovat dále.

3.2 Příprava koncepce

Filmová/audiovizuální výchova byla zpracována na základě výsledků odborné diskuse, která probíhala v letech 2007 až 2009 na Metodickém portálu RVP.¹⁰⁴ Výsledná podoba vzdělávacího obsahu představuje konsenzus odborníků z oblasti filmu a pedagogů ohledně cílů, obsahu a začlenění Filmové/audiovizuální výchovy do systému všeobecného vzdělávání.

Hlavním iniciátorem výzvy byl Výzkumný ústav pedagogický prostřednictvím odborné pracovnice pro vzdělávací oblast RVP Umění a kultura, průřezových témat a základního uměleckého vzdělávání již výše uvedené PaedDr. Markéty Pastorové.

Začlenění F/AV do rámcových vzdělávacích programů musel předcházet vznik a opo-
nentura koncepce a metodiky předmětu. Také vznik této koncepce byl iniciován Paed-
Dr. Pastorovou. Nejednalo se tedy o spontánní aktivitu akademických pracovišť, ale o práci
na žádost Výzkumného ústavu pedagogického.

K zadání vytvoření prvních návrhů koncepcí došlo na pracovním setkání k tvorbě ob-
sahu Filmové/Audiovizuální výchovy, které se uskutečnilo 22. dubna 2009 v Praze. O vypra-
cování obsahu těchto tezí vyjádřili zájem Rudolf Adler z pražské FAMU, a Petr Bilík
s Pavlem Bednaříkem z Univerzity Palackého v Olomouci.

¹⁰⁴ Webový portál RVP.cz je metodická základna určená pro pedagogy, s cílem zavádět rámcově vzdělávací programy do škol, která vznikla v roce 2004. Více o diskuzi o F/AV naleznete na WWW: <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=3761>, [cit. 31. 12. 2014].

Ve stanoveném termínu byly oběma reprezentanty oboru zpravovány vstupní teze dle předem stanovené obsahové struktury, které se omezily na tyto základní body:

„1. Vazba filmové/audiovizuální výchovy na koncepci oblasti Umění a kultura – práce s obrazem, využití multimédií pro rozvoje kreativity

2. Vazba vzdělávacího obsahu Filmové/Audiovizuální výchovy na současné přístupy a poznatky Filmové vědy

3. Vazby Filmové/Audiovizuální výchovy na blízké tematické okruhy Mediální výchovou, způsob kooperace s nimi

4. Základní členění obsahu (na okruhy tvůrčích činností specifických pro F/AV) pro základní vzdělávání a gymnaziální vzdělávání

5. Jméno navrhovaného garanta vzdělávacího obsahu a jména navrhovaných členů autorského týmu včetně informací dokládajících odbornou a pedagogickou způsobilost.“¹⁰⁵

Teze A: „Audiovizuální a filmová výchova – teze pro zpracování vzdělávacího obsahu“

Autory *Audiovizuální a filmové výchovy – Teze pro zpracování vzdělávacího obsahu* (dále „teze A“), byli prof. Mgr. Rudolf Adler (s velkým přispěním Mgr. Jarmily Šlaisové).¹⁰⁶ Návrh byl zhotoven v květnu v Praze, 2009.¹⁰⁷

V části věnující vazbě filmu a audiovize na vzdělávací oblast Umění a kultura obšírně upozorňovali na filmovou prehistorii a její souvztah s výtvarným uměním a uměním jako celkem: „*Filmový obraz iluzivně navozuje? pocit reality – skutečnosti, současně je však vysoce stylizovaný a do jisté míry vnímán jako „snový“ / Hra světla a stínů. / Mezi těmito dvěma krajnostmi existuje napětí a inspirativní prostor pro uměleckou individuální reflexi, sebereflexi, tvorbu a komunikaci.*“¹⁰⁸

¹⁰⁵ Filmová /Audiovizuální výchova: Stanovisko k tezím pro zpracování vzdělávacího obsahu Filmové/Audiovizuální výchovy, [nepublikovaný pracovní materiál]. Osobní archiv Pavla Bednařika, [cit. 18. 1. 2015].

¹⁰⁶ Rozhovor s Rudolfem Adlerem, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 10. 6. 2012 v Praze.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Teze pro zpracování vzdělávacího obsahu, [nepublikovaný pracovní materiál]. Osobní archiv Pavla Bednařika, [cit. 26. 11. 2014].

Audiovizi autoři chápou audiovizi jako nedílnou součást života, intenzivní část kulturního prostoru a umělecké tvorby: „*V didaktice a výchově může být (audiovize) využita k rozvoji smyslových schopností, kreativity, fantazie a současně k osvojování pozorného vnímání světa, nejbližšího okolí a jeho individuální reflexi v komunikaci.*“¹⁰⁹

V části věnované vazbě vzdělávacího obsahu Filmové/Audiovizuální výchovy na současné přístupy a poznatky Filmové vědy autoři teze A na poli krátkého odstavce informují o tom, že nebyl doposud vydán žádný komplexní, fundamentální text určený pro filmovou výchovu. Doporučují přístupy i inspiraci, které se využívají v rámci výuky výtvarné výchovy, ovšem blíže je nespecifikují: „*Inspirativní a transformovaně použitelné se jeví i části metodiky výtvarné výchovy.*“¹¹⁰

Autoři ovšem dodávají, že odkazy na stěžejní díla, autory a žánry můžeme čerpat z dostupné domácí a zahraniční odborné literatury, která je rozsáhlá, neuvedli však žádný konkrétní příklad.

Ve třetím bodu tvůrci definují rozdíl mezi audiovizuální a filmovou výchovou a výchovou mediální taktó: „*Mediální výchova pracuje s celým spektrem médií a akcentuje především jejich působení a vliv sociální. Audiovizuální a filmová výchova podněcuje kreativitu, fantazii a tvůrčí užití audiovizuálních výrazových prostředků v komunikaci. V tom je rozdíl.*“¹¹¹ Kooperace těchto obou směrů je podle autorů žádoucí, především v diskuzích a analýzách nad vybranými audiovizuálními díly.

V poslední fázi měli autoři základně rozdělit členění obsahu výuky pro základní školy a gymnázia. Rudolf Adler si rozčlenil již samotnou fázi základního vzdělávání. V rámci první fáze by vyučování Filmové/audiovizuální výchovy na základních školách, mělo probíhat následovně: „*[...] převážně by měla vycházet ze spontaneity žáků a její podpory koncepčně zadávanými praktickými úkoly spíše formou her, jež mají podnítit zájem o audiovizuální výraz a jeho komunikativní možnosti.*“¹¹² V druhé fázi základního vzdělávání se žáci měli seznámat s jednotlivými výrazovými prostředky a se základními postupy audiovize. Dále akcentovat praktické a kreativní cvičení a upozornit na základy dramaturgie (formulování a vůbec vyjádření vlastního názoru, postoje). Autoři v kontextu základního vzdělávání nepočítají ve své tezi

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Tamtéž.

s výukou historie české či světové kinematografie či s osvojením si základu analytického a kritického myšlení. Akcentována je praktická a zábavná část předmětu.

Historie kinematografie je opomíjena i ve vztahu ke gymnáziím. I zde převládá praktická tvorba nad teoretickou rovinou. *“Gymnaziální vzdělávání by mělo přinést možnost individuálnější tvůrčí reflexe v rozsáhlejších a náročnějších audiovizuálních tvarech a formátech”*.¹¹³ V rámci gymnaziálního vzdělávání by se měly konat projekce významných děl, na základě kterých by měli žáci rozpoznat a analyzovat hodnotu a kvalitu představeného díla a v konečném důsledku rozpoznat umělecké dílo jako takové. Ovšem nejsou zde blíže specifikované prostředky, kterak vytyčených cílů dosáhnout.

Teze B: „Základní teze řešení začlenění filmu do oblasti Umění a kultura RVP“

Základní teze řešení začlenění filmu do oblasti Umění a kultura RVP (dále „teze B“) byla vytvořena olomouckou skupinou tvořenou Mgr. Petrem Bilíkem, Ph.D., Mgr. et Mgr. Petrem Pláteníkem a Mgr. Pavlem Bednaříkem. Petr Bilík s Pavlem Bednaříkem jsou pedagogové na Katedře divadelních, filmových a mediálních studií Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Petr Pláteník byl garantem mediální výchovy v Mladé Boleslavi. Teze B byla vypracována 19. května 2009 v Olomouci.¹¹⁴

Olomoucká skupina pojala vazbu Filmové/audiovizuální výchovy na koncepci oblasti Umění a kultury vidí daleko rozsáhleji než autoři teze A. Odkazovala již k samotnému názvu – audio-vizuální kultura. Z textu vychází, že syntéza auditivní a vizuální složky predikuje jedinečnost audiovizuálního díla v jeho celé šíři. *„Tímto je do dispozic zřetelně vnesen požadavek na uplatnění těchto obsahů. Pokud použijeme činnostní schéma produkce recepce interpretace (reflexe), sloužící k vymezení tematických okruhů jak u hudebního, tak u výtvarného oboru, zjistíme, že totéž lze aplikovat v případě filmové/audiovizuální výchovy, přičemž je zde ještě více akcentován prvek komplexnosti získaného vjemu”*.¹¹⁵ Tedy obě skupiny se shodly na tom, že možno didakticky čerpat i z jiných okruhů oblasti Umění a kultura. Ovšem teze B byla konkrétnější: *„Při vzniku audiovizuálního díla se navíc uplatňuje více forem jak hudebního, tak výtvarného umění (světlo, barevné linie, perspektiva), proto obsahy ustanovu-*

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Rozhovor s Pavlem Bednaříkem, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 3. 12. 2014 v Praze.

¹¹⁵ Tamtéž.

jícího oboru filmová/audiovizuální výchova by měly navazovat na některé očekávané výstupy stanovené oborem Umění a kultura.“¹¹⁶

Již v této části autoři „teze B“ avizovali problematiku případného technického zázemí, kterou první „teze A“ opomíjela. S ohledem na tuto skutečnost teze B preferuje recepční a interpretační složky nad složkou tvůrčí, resp. produkční – mj. proto, že bez znalosti základních pravidel provázejících vznik audiovizuálního díla, by se produkce (praktická tvorba) jevila jako zpochybnitelná.

Na kritérium druhého bodu zadání (vazby obsahu filmové/audiovizuální výchovy na současné přístupy a poznatky filmové vědy) je v případě teze B nahlíženo diametrálně odlišně od teze A. Není zde sepsán kánon filmů, které je nutno před ukončením středoškolského vzdělání celý pokořit, autoři opětně akcentují úroveň recepční a interpretační a nepodceňují prvky filmovědné propedeutiky. A dodávají, že: *„pokud ustoupíme od hlediska celostně historického, měla by být u studentů rozvíjena především složka kritická, a s ní související teoretická.*“¹¹⁷

K problematice vztahu filmové a mediální výchovy se autoři teze B stavěli podobně jako autoři teze A. Z textu vyplývá, že pro autory je pozice audiovizuální/filmová ve vztahu k tematickým okruhům mediální výchovy dána samotným mnohdy masmediálním statusem audiovizuální tvorby. *„V rovině školní výuky musíme komplikované teorie simplifikovat především na proces distribuce, informace a formu jejich utváření a recepce.“*¹¹⁸

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Tamtéž.

Základní členění obsahu (na okruhy tvůrčích činností specifických pro F/AV) pro základní vzdělávání a pro gymnaziální vzdělávání, autoři „teze B“ pojali jasně, stručně a zřetelně:

Základní vzdělávání:

- *základní filmová terminologie*
- *seznámení s procesem vzniku filmového díla*
- *jednoduché žánrové členění a charakteristika některých nejznámějších žánrů*
- *vztah literatury a audiovize*
- *kritické hodnocení audiovizuálního díla*
- *významné tvůrčí osobnosti*

Gymnaziální vzdělávání:

- *základní filmová terminologie*
- *seznámení s procesem vzniku filmového díla*
- *jednoduché žánrové členění a charakteristika některých nejznámějších žánrů*
- *rozbor audiovizuálního díla*
- *různé okruhy zpřístupňování audiovizuálního díla*
- *vztah literatury a audiovize*
- *kritické hodnocení audiovizuálního díla*
- *významné tvůrčí osobnosti*
- *filmová kritika*
- *odborná literatura vztahující se k audiovizi¹¹⁹*

¹¹⁹ Tamtéž.

Oba týmy autorů měly v posledním, pátém bodu do svých tezí také zahrnout a dát k dispozici seznam odborníků, kteří by se případně měli věnovat rozpracování informačních zdrojů a participovat se na výsledné podobě koncepce F/AV.

Za tezi A byli nominováni tito adepti: prof. Mgr. Rudolf Adler (FAMU), doc. Jan Gogola (JAMU), doc. MgA. Josef Ptáček (FAMU), doc. MgA. Jiří Myslík (FAMU), doc. MgA. Martin Štoll (Literární akademie Josefa Škvoreckého Praha), doc. PhDr. Vladimír Hrubý (Pedagogická fakulta Univerzita Hradec Králové), Mgr. Jarmila Šlaisová (Středisko amatérské kultury Hradec Králové), Mgr. Petr Bilík, Ph.D. (Filosofická fakulta Univerzita Palackého, Olomouc).

Za tezi B byli nominováni spíše zástupci z akademického prostředí: Mgr. Petr Bilík, Ph.D. (FF UP Olomouc), PhDr. Michal Bregant (FAMU), Mgr. et Mgr. Petr Pláteník (FF UP Olomouc), Mgr. Patrik Vacek (PdF MU Brno).

3. 3. Oponentura projektů

Obě teze byly zaslány k posouzení třem odborníkům, kteří byli vybráni Výzkumným ústavem pedagogickým a zohledňovali již výše stanovená pětibodová kritéria. Jednalo se o doc. PhDr. Jaroslav Vančát, Ph.D., Doc. Mgr. Víta Janečka a Prof. PhDr. Jan Jiráček, Ph.D.

Jaroslav Vančát je pedagogem na FHS UK, zároveň je také spoluautor oblasti Umění a kultura a Výtvarného oboru v rámcových vzdělávacích programech pro základní vzdělávání a gymnázia. Vít Janeček je dokumentarista, odborný asistent na katedře CAS vedoucí katedry FAMU International. Jan Jiráček zastupoval Centrum mediálních studií FSV UK. Je mj. autorem Mediální výchovy v rámcových vzdělávacích programech pro základní školy a gymnázia.¹²⁰

Podle Jaroslava Vančáta zpracovaná „teze A“ respektovala zadání, především didaktické aspekty, a to v rámci všech zadaných témat (audiovizuální výchova v kontextu Umění a kultury, filmové vědy a mediální výchovy). Jaroslav Vančát považuje koncepci za jasnou, přehlednou s jasně vytyčenými cíli, které nebudou mít problém s realizací, jelikož jsou v textu naznačené prostředky, kterak vytyčených cílů dosáhnout. Dále formuluje, že: „*V pozadí jsou znatelně promyšlené sémiotické postoje, sledující historický vývoj kinematografického jazyka,*

¹²⁰ Filmová /Audiovizuální výchova: Stanovisko k tezím pro zpracování vzdělávacího obsahu Filmové/Audiovizuální výchovy, [nepublikovaný pracovní materiál]. Osobní archiv Pavla Bednařika, [cit. 18. 1. 2015].

se zaměřením k specifickému vnímání časoprostorových vztahů a obrazové metafoře“.¹²¹ Autoři teze B se na rozdíl od teze A podle autora posudku mnohem více drželi akademického kontextu, což v tomto případě mělo znamenat „*pedagogické praxi více vzdálené*“. V každém dalším bodě pak kritizoval převažující přístup teoretický nad praktickým, přičemž finální rozčlenění vzdělávacího obsahu bylo podle autora posudku pro základní školy příliš náročné. „*Autoři také neuvedli, v čem se kvalitativně liší stejné požadavky na základním stupni a středoškolském stupni vzdělání.*“¹²² Jaroslav Vančát rozpracování doporučil teze A. S oblastí Umění a kultura je má spojovat zřetelný, pro pedagogickou praxi konkretizovaný sémiotický přístup. Tým tezí B doporučil ke spolupráci „*zejména při zpracování informačních zdrojů.*“¹²³

Vít Janeček se při vyhodnocování obou tezí zohledňoval tato hlediska, která si sám definoval jako:

1. *výstižnost a komplexita východiska*
2. *kontakt s realitou – jak procesuální, tak institucionální*
3. *zárodky konkrétních řešení*
4. *personální a institucionální zázemí*¹²⁴

Vít Janeček teze nehodnotil každou zvlášť, ale posuzoval je v rámci výše definovaných hledisek dohromady. Nešetřil kritikou u obou tezí, považoval je za příliš obecné, málo konkrétní a rozvedené. Za nosnější, na středoškolské půdě realizovatelnější, považoval východisko konceptu „teze B“: „*K rozpracování a řízení dalšího procesu doporučuji koncept B a s ním spojený tým, s doporučením využít jakýchkoli možností spolupráce s týmem vytvořivším koncept A, stejně jako s dalšími autory východisek k této problematice na portálu VÚP. Zejména garantovi projektu doporučuji zvážení účasti na 2. evropské konferenci o mediální gramotnosti, kde bude tato problematika tematizována v evropském měřítku.*“¹²⁵

¹²¹ Jaroslav Vančát, posudek ze dne 2. 6. 2009 k Tezím pro zpracování vzdělávacího obsahu, [nepublikovaný pracovní materiál]. Osobní archiv Pavla Bednaříka, [cit. 26. 11. 2014].

¹²² Tamtéž.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Vít Janeček, posudek ze dne 4. 6. 2009, *Posouzení nosnosti dvou výchozích tezí (A-Adler, B-Bilík) začlenění filmu do oblasti umění a kultury RVP stran jejich dalšího zpracování*, [nepublikovaný pracovní materiál]. Osobní archiv Pavla Bednaříka, [cit. 26. 11. 2014].

¹²⁵ Vít Janeček, posudek ze dne 4. 6. 2009, *Posouzení nosnosti dvou výchozích tezí (A-Adler, B-Bilík) začlenění filmu do oblasti umění a kultury RVP stran jejich dalšího zpracování*, [nepublikovaný pracovní materiál]. Osobní archiv Pavla Bednaříka, [cit. 26. 11. 2014].

Jan Jirák nahlédl na obě teze nejvíce komplexně, s největším nadhledem ze všech tří posuzujících. Obě teze považoval ve vztahu proponované filmové a audiovizuální výchovy a jejího začlenění do RVP za pouhý startovní bod. Zároveň u obou tezí upozornil na negativa, která shrnul v posledním odstavci svého posudku: „Ani jeden z textů neřeší vazbu mezi oběma oblastmi z hlediska (a) cílů, (b) potencionálních synergických efektů a oba texty působí dojmem, že povědomí autorů o povaze kurikulární reformy je velmi povšechné a spíše intuitivní.“¹²⁶

Zdá se, že Jan Jirák je nejméně vyhraněný a nepřiklání se k výhradně k jedné z tezí. Pochybuje o možné realizaci v praxi na základních a gymnaziálních školách. Avšak autoři „teze A“ se podle Jana Jiráka více orientují v problematice současné mediální komunikace. I z tohoto důvodu, přes výtky k oběma tezím, doporučil k dalšímu rozpracování text „Audiovizuální a filmová výchova: teze pro zpracování vzdělávacího obsahu.“ Dodal, že: „Základním problémem ustanovování filmové výchovy jako oblasti vzdělávání je hledání obrysů, které budou odpovídat nejen současnému stavu oboru, ale také současnému postavení filmové tvorby v životě člověka a společnosti. Z toho pohledu je, zdá se, bližší potřebám vzdělávací praxe text: „Audiovizuální a filmová výchova: teze pro zpracování vzdělávacího obsahu“. Proto ho doporučuji k dalšímu zpracování, ovšem s tím, že autoři musí vytvořit tým, který bude reflektovat i současný stav studia filmu, kinematografie a multimédií.“¹²⁷

Na základě výše uvedených posudků byla doporučena k dalšímu širšímu rozpracování teze A – „Audiovizuální a filmová výchova – Teze pro zpracování vzdělávacího obsahu“ od autora prof. Rudolfa Adlera.¹²⁸ Všichni posuzující však zdůraznili, že doporučují maximální kooperaci s garantem druhé koncepce a celým jeho týmem.

Zajímavé je, že k faktické spolupráci již nedošlo. Petr Bilík, garant olomoucké koncepce, dodává: „Participace na výsledné podobě koncepce mně osobně nikdy nebyla navržena a nejsem informován o tom, že by to bylo navrženo někomu jinému z mého týmu.“¹²⁹ Druhý

¹²⁶ Jan Jirák, posudek za dne 28. 5. 2009, Stanovisko k materiálům (a) *Základní teze řešení začlenění filmu do oblasti Umění a kultura RVP* a (b) *Audiovizuální a filmová výchova: teze pro zpracování vzdělávacího obsahu* z hlediska vztahu k průřezovému tématu Mediální výchova, [nepublikovaný pracovní materiál]. Osobní archiv Pavla Bednaříka, [cit. 26. 11. 2014].

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Závěrečné stanovisko VÚP, vyhlášené dne 14. 6. 2009 Markétou Pastorovou.

¹²⁹ Rozhovor s Petrem Bilíkem, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 29. 5. 2012 v Praze.

člen týmu Pavel Bednařík slova potvrzuje: „*Po vyhlášení vítězné teze jsem již nikdy nebyl v této věci osloven k další spolupráci ze strany Rudolfa Adlera či Jarmily Šlaisové.*“¹³⁰

Do 25. 6. 2009 mělo být potvrzeno, zda práce na rozvoji vítězné koncepce bude zahájena.¹³¹ Tomu se tak stalo. Následující rok se vypracovávala finální verze znění koncepce ve tvůrčím týmu Rudolfa Adlera a Jarmily Šlaisové.

Oficiálně byla filmová/audiovizuální výchova jako doplňkový obor schválena dne 20. 8. 2010 opatřením ministra školství, mládeže a tělovýchovy Josefa Dobeše č. j. 20772/2010-2.¹³² Tím se změnilý rámcové vzdělávací programy pro základní a gymnaziální vzdělávání. Opatření nabylo platnosti dnem 1. 9. 2010. Filmová/audiovizuální výchova se stala nepovinným vyučovacím předmětem vzdělávací oblasti Umění a kultura, průřezového tématu Mediální výchova, okruhu filmové výchovy.

¹³⁰ Rozhovor s Pavlem Bednaříkem, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 3. 12. 2014 v Praze.

¹³¹ Závěrečné stanovisko VÚP, vyhlášené dne 14. 6. 2009 Markétou Pastorovou.

¹³² *Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění rámcové vzdělávací programy pro základní vzdělávání.* Dostupný na WWW: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/PV_Filmova_audiovizualni_vychova_VUP.pdf, [cit. 1. 11. 2014].

3.4 Diskuze okolo schválení oboru F/AV

Téhož roku byla během konání Letní filmové školy v Uherském Hradišti, těsně před oficiálním schválením, představena koncepce filmové výchovy v rámci panelové diskuse. Panelová diskuse se konala dne 28. 7. 2010 v Komorním sále Reduty.¹³³ Mezi účastníky se kromě Rudolfa Adlera a Petra Bilíka objevili i další odborníci na filmovou výchovu – Linda Mgr. Arbanová Ph.D., bc. Filip Kršík nebo Mgr. Patrik Vacek.¹³⁴ Program byl moderován PhDr. Michalem Bregantem.¹³⁵

Hlavní předmětem diskuse měla být reflexe filmové výchovy na školách - její vývoj, aktuální stav - a samotná prezentace obsahu a koncepce předmětu Filmová a audiovizuální výchova představeného jako návrh obsahu RVP. Druhým bodem programu byla akcentace filmové výchovy v rámci volnočasových aktivit. Třetím, velmi podstatným tématem se stala prezentace koncepce mediální a filmové výchovy Ministerstva kultury České republiky v rámci připravované Koncepce podpory a rozvoje české kinematografie a filmového průmyslu 2011 – 2016. Z panelové diskuse v Uherském Hradišti měl být vytvořen zápis, který se nám však bohužel nepodařilo dohledat.

3.5 Iniciativa Ministerstva kultury ČR na poli filmové výchovy

V textu této práce by neměl chybět poukaz na aktivity Ministerstva kultury ČR, které postupně přispívají k rozvoji oboru filmové a audiovizuální výchovy. V porovnání s MŠMT můžeme konstatovat, že se toto ministerstvo staví k problematice podstatně aktivněji.

Odbor médií a audiovize (OMA) přerozděluje každoročně finanční prostředky v rámci „Výběrového dotačního řízení OMA v oblasti kinematografie a médií“. Jedním z dotačních okruhů je výchova dětí k mediální gramotnosti. Pro rok 2015 se ke grantu přihlásilo 28 projektů. Mezi žadateli jsou kupříkladu Národní filmový archiv, Jeden svět na školách, Animánie, Aeroškola. Pro srovnání můžeme uvést realitu roku 2010. V tomto roce byl vyhlášen pouze dotační okruh „dětská mediální a audiovizuální tvorba“. Okruh byl tedy určen primárně

¹³³ Doprovodný program 36. LFŠ. Pozvánka na diskuzi dostupná na WWW: <<http://2010.lfs.cz/lfs10/editace/soubory/doprovodny-program/koncepce-filmove-vychovy.pdf>>, [cit 10. 12. 2014].

¹³⁴ Linda Arbanová byla pedagožkou na PedF UK a lektorkou audiovizuální výchovy projektu Aeroškola; Filip Kršík byl lektor filmové výchovy a organizátor Aertěku; Patrik Vacek byl pedagogem filmové výchovy na PedF MU Brno.

¹³⁵ V této době byl Michal Bregant pedagogem na FAMU International a také moderátorem diskuse věnované filmové/audiovizuální výchově na Metodickém portálu RVP.

pro rozvoj amatérské tvorby. Mezi žadateli byly zastoupeny převážně internetové televize a rádia, jejichž obsah vytvářeli sami žáci. Kánon Jiřího Králíka byl podpořen v rámci okruhu „zpřístupňování kulturního dědictví“.

V kontextu MK ČR musíme znovu zmínit také závazný dokument „Koncepce podpory a rozvoje české kinematografie a filmového průmyslu 2011 – 2016“¹³⁶. Iniciátorem tohoto textu byla tehdejší ředitelka OMA MK a současná ředitelka Státního fondu kinematografie Helena Bezděk Fraňková. Text je poměrně rozsáhlým strategickým plánem, který by měl nastartovat optimalizace celého filmového sektoru. Filmová výchova a vzdělávání v něm zaujímají marginální místo, nicméně přesto se na stránkách 61 a 63 dozvídáme více o představách o „vzdělávání profesionálů, podpoře seminářů a workshopů, včetně posilování mediální a filmové gramotnosti veřejnosti“.

„Skutečnost, že média jsou bezprostřední součástí v životě člověka a do značné míry jej ovlivňují, a obrovská inflace audiovizuálního obsahu, kterou s sebou přináší rozvoj digitálních technologií, vyžaduje speciální přípravu jak s médii nakládat, tak i porozumět obsahu, který přenášejí. Tato kompetence se ukazuje jako stále potřebnější výbava jednotlivce, jelikož by měla napomoci využívat média k jeho prospěchu a současně se bránit případným negativním dopadům. Výchova k životu s médii – mediální výchova se z těchto důvodů stává běžnou součástí všeobecného vzdělávání po celém světě.“¹³⁷

Musíme poznamenat, že koncepce nahlíží filmovou výchovu spíše jako odnož mediální výchovy než jako autonomní předmět zájmu. V roce 2015 by tato formulace oboru neobstála, protože jak na evropské tak tuzemské úrovni je vyvíjeno úsilí, které směřuje právě k vědomému oddělení mediální a filmové výchovy.

Z atributů soudobých představy o filmové výchově jsou pak zachovány zejména: budování kritického odstupu diváků od zobrazované skutečnosti, kultivace filmového publika a aspirace na vlastní autorskou tvorbu studentů.

¹³⁶ Koncepce podpory a rozvoje české kinematografie a filmového průmyslu 2011 – 2016, dostupný na WWW: <http://www.mkcr.cz/assets/media-a-audiovize/kinematografie/Koncepce-podpory-a-rozvoje-ceske-kinematografie-2011---2016.pdf>.

¹³⁷ Tamtéž.

Koncepce však přichází s jedním zajímavým systémovým řešením pro distribuci filmů do škol, které nebylo dosud uplatněno. Navrhuje, aby producenti podpoření Státním fondem kinematografie, měli ve smlouvě s Fondem ukotveno, aby DVD s filmy potom co odezní jejich komerční distribuce, byly nabízeny za výrobní ceny do školních videoték.

Hlavním dopadem Koncepce pro oblast filmové výchovy a vzdělávání je fakt, že se podpora filmové výchovy dostává 1.1. 2013 do textu nového Audiovizuálního zákona. Vzdělávání a výchova jsou jedním z deseti okruhů podpory Státního fondu kinematografie. Rozšířilo se tím portfolio finančních zdrojů pro obor. V roce 2014 bylo pro tento okruh alokováno 4 200 000 Kč. Větší část z této sumy byla však vyčleněna na vzdělávání filmových profesionálů. 1 000 000 bylo přerozděleno projektům, které se zabývají výchovou laické veřejnosti, dětí a mládeže.

3.6 Pokus o sladění zájmů mezi rezorty: vznik a rozpad pracovní skupiny

V této části je nutno stručně definovat vývoj po schválení F/AV do RVP v oblasti formální vzdělávání, totiž, že se po oficiálním schválení F/AV nic nestalo. Základní a střední školy nezačaly masově rozvíjet F/AV, z počátku pravděpodobně z důvodu neinformovanosti pedagogů (stejná situace jako v 60. letech), ale také z nedostatku znalostí pedagogů, nebyl vytvořen studijní obor při pedagogických vysokých školách, který by „vychoval“ budoucí učitele filmové výchovy. Z toho také vychází absence metodiky předmětu (čili pracovní postup při vyučování filmové/audiovizuální výchovy) a didaktiky oboru (čili teorie vyučování filmové/audiovizuální výchovy).

Situace se tak stala zacyklenou, bez institucionální podpory ze strany státních subjektů jako MŠMT, MK nebyly finance, bez financí nebyly osloveny kompetentní osoby, které by vyřešily problematiku metodiky, didaktiky a absenci pedagogů, kteří mohou F/AV vyučovat. Také nedostatek financí a nedostatečná hodinová dotace předmětu eskaloval v naprostou stagnaci.

Z těchto důvodů a z tehdejší iniciativy vedoucí odboru médií a audiovize na MK ČR Heleny Fraňkové vznikla pracovní skupina pro mediální a filmovou výchovu, jejímž úkolem mělo být vyjasnění postojů zástupců obou rezortů a definování dalších potřebných kroků.

První setkání proběhlo 10. února 2011 na půdě ministerstva kultury. Skupiny se sešla ve složení Rudolf Adler (FAMU Praha), Linda Arbanová (KVV PedF UK Praha), Jan Bernard (FAMU Praha), Zuzana Bukovinská (Ultrafun), Michal Bregant (FAMU Praha), David Čeněk (KFS FF UK Praha), Tomáš Hála (NFA), Jiří Králík (Kánon filmu), Filip Kršiak (Aeroškola), Klára Marešová (Ultrafun), Markéta Pastorová (VUP Praha), Karel Strachota (Jeden svět na školách), Jarmila Šlaisová (Impuls, Hradec Králové), František Topinka (učitel výtvarné a filmové výchovy), Patrik Vacek (KP PedF MU Brno), Martina Voráčková (Animácie Plzeň), za ministerstvo kultury: Helena Fraňková (ředitelka OMA), Kateřina Besserová (vedoucí od. médií a audiovize), Artuš Rejent (vedoucí od. médií a audiovize), Adéla Faladová (odbor autorského práva), Olga Raitoralová (OMA), Marián Oravec (OMA).¹³⁸Cílem jednání mělo být ustanovení podkladů pro pracovní skupinu/komisi pro mediální a filmovou výchovu při OMA MKČR. Závěr prvního setkání zněl „*Koordinátorem výstupu ze setkání bude OMA, zápis bude použit jako odrazový bod pro navázání komunikace mez MK a MŠMT a další bude postup směřující k vytvoření pracovní skupiny. OMA uvítá další participaci i dalších subjektů*

¹³⁸ Účastníci setkání k filmové výchově, 10. 2. 2011, [nepublikovaný pracovní materiál]. Osobní archiv Pavla Bednařika [cit. 18. 1. 2015].

z oblasti FAV, které nebyly na setkání“.¹³⁹ Setkání nepochybně navazovalo na přijetí Koncepce podpory a rozvoje české kinematografie a filmového průmyslu v letech 2011 – 2016 (viz výše).

Další schůzka skupiny se konala takřka o rok později, a to 17. ledna 2012. Podle pří-
mého účastníka jednání Pavla Bednaříka byl dlouhý interval zapříčiněn tím, že iniciátorka
jednání Helena Fraňková byla zahlcena jinou agendou a neměla čas se organizací plně věno-
vat.¹⁴⁰ Tato informace svědčí o tom, že pracovní skupina nezačala rozvíjet svou vlastní aktivi-
tu nezávislou na odboru médií a audiovize MK ČR. Na schůzi bylo závěrem ustanoveno ná-
sledující¹⁴¹:

1. *OMAMK připraví návrh dotazníků v konzultaci s členy PS.*
2. *Členové PS připraví okruh problematických bodů, kterými se má PS zabývat a co by mělo být jejím cílem (do měsíce).*
3. *Potřeba v rámci činnosti PS vyjasnit postavení doplňujícího oboru FAV – pojmy, definice.*

Doplňme, že bod 1. se vztahuje k chystanému dotazníkovému šetření o reálném rozší-
ření výuky F/AV v českých školách. Dotazníkové šetření však nebylo z finančních důvodů
nikdy realizováno.¹⁴² Ani k naplnění ostatních cílů výše uvedených nikdy nedošlo, další
schůzka měla navržená na termín 17. února 2012, údajně neproběhla. Jako důvody Pavel
Bednařík uvádí: „Znovu důvodem bylo to, že to iniciovala Helena Fraňková, já jsem se pak
snažil to „vzkřísit“, ale nepodařilo se. Nebyla vůle, nikdo neměl pořádně čas, nebyly jasné
cíle pracovní skupiny.“ Tehdejší referentka odboru médií a audiovize Kateřina Vojkůvková
dodává: „V tomto okamžiku posláni pracovní skupiny vyšumělo do ztracena, nikdy nebyla
obnovena.“¹⁴³ Je otázkou, jakou roli ve skupině hráli zástupci rezortu školství, kteří se druhé-
ho setkání již neúčastnili.

¹³⁹ PS pro filmovou výchovu ze dne 17. 1. 2012 [nepublikovaný pracovní materiál]. Osobní archiv Pavla Bednaříka [cit. 26. 11. 2014].

¹⁴⁰ Rozhovor s Pavlem Bednaříkem, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 20. 11. 2014 v Praze.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Rozhovor s Terezou Czesany Dvořákovou, která měla dotazníkové šetření pro pracovní skupinu realizovat, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 1. 12. 2014 v Praze.

¹⁴³ Rozhovor s Kateřinou Vojkůvkovou, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 6. 5. 2012 v Praze.

Neslavný konec pracovní skupiny ukázal, že k propojení zájmů v rezortu MŠMT a MK by bylo zřejmě zapotřebí mnohem více energie a prostředků. Faktem zůstává, že pozice filmové/ audiovizuální výchovy na českých školách na rozdíl od neformálního vzdělávání stagnuje. Nepovinný předmět se v podobě, v jaké jej navrhl Výzkumný ústav pedagogický, téměř neučí. Ani jediný z respondentů, kteří se přímo angažovali ať ve vytvoření tezí, či koncepcí FV, si také není vědom jediného příkladu školy, která znění VÚP přijala a začala učit podle něj.

4. Příklady z praxe: subjekty rozvíjející obor F/AV ve školách a v neformálním vzdělávání

4.1 Příklady školní praxe

Pro každou následující příklady školní praxe je příznačné, že stojí a padají na zájmu či nezájmu konkrétního pedagoga. Stručně řečeno, na škole, kde není v profesorském sboru filmový nadšenec nebo vizionář, tam F/AV zkrátka neučí. Protože neexistuje žádná národní strategie týkající se plánů na koncepční rozvoj F/AV v ČR, na které by se shodly významné instituce napříč sektory, neexistuje v očích učitelů – s výjimkou projektu Jeden svět na školách (viz níže) – žádná alternativa pro uplatňování audiovizuálních výstupů ve výuce.

Z důvodu absence registru, který by evidoval školy, které mají ve svých osnovách filmovou výchovu, jak bylo již výše uvedeno, nebylo možné provést relevantní analýzu stavu filmové výchovy na školách. Z tohoto důvodu jsem si vytipovala několik škol, kde výuka pravidelně probíhá, abych deklarovala zájem ze strany školy, či jednotlivých pedagogů o filmovou vzdělanost. Jelikož se stěžejní část této práce odehrává v rozmezí 10-13 let, školy také rámcově vpadají do toho časového rozmezí.

Gymnázium Jana Keplera v Praze

Na Gymnáziu Jana Keplera v Praze se vyučoval film již v letech 2002/2003, seminář s názvem Film a média byl určen pro studenty třetího a čtvrtého ročníku. Přímá účastnice Barbora Kinkalová vzpomíná: „učili jsme se o médiích a o filmu, jak to funguje, jak se to vyrábí, bylo to velmi zajímavé. Občas tam přišel někdo z FAMU udělat přednášku z praxe, přednášel nám velice chytrý angličtinář Pavel Kuchař“¹⁴⁴. Po Pavlovi Kuchařovi pomyslnou štafetu nad výukou filmu převzal Jan Kolář, filmový teoretik, vystudovaný filmový vědec a bývalý šéfredaktor časopisu Cinepur. Seminář s názvem „Podoby filmu“ byl poprvé otevřen v roce 2007 a s výjimkou školního roku 2011/2012 byl pravidelně otevírán každý rok. Pedagog kurzu Jan Kolář dodává „vždy to závisí na počtu zájemců. Minimální počet studentů je 15, jinak vedení školy tento seminář neotevře.“¹⁴⁵ Seminář je určen pro studenty 3. ročníků vyššího gymnázia a pro septimány. Studentům je tedy kolem 17 či 18 let. Na dotaz, jakým způsobem byl vytvo-

¹⁴⁴ Rozhovor s Barborou Kinkalovou, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 16. 1. 2015 v Praze.

¹⁴⁵ Rozhovor s Janem Kolářem, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 11. 6. 2012 v Praze.

řen učební plán, respondent odpověděl: „*první hodiny semináře byly věnovány zejména jednotlivým formálním složkám filmového díla (mizanscéna, kamera, střih, zvuk etc.). V zásadě jsem vycházel z Film Art od Bordwella a Thompsonové. Další přednášky se věnovaly vývoji filmového vyprávění, rozdílu mezi klasickým Hollywoodem a autorskými filmy, avantgardě, animovanému a dokumentárnímu filmu. Ve druhém pololetí už se ta témata variovala podle zájmu studentů a taky podle toho, čemu se věnovali ve svých prezentacích a závěrečné práci, kterou museli na konci roku odevzdávat (zde se vyskytovala témata od ideologického čtení hororů, přes obraz krajiny ve westernech, až po zajímavá témata typu: vztah mezi filmem a pamětí, fotografií a melancholií atd.).*“¹⁴⁶

Na Gymnáziu Jana Keplera bylo tedy první pololetí koncipováno přednáškovou formou, obsah přednášky byl ilustrován na sestříhaných ukázkách. Druhé pololetí mělo seminářovou podobu. V úvodu vyučovací hodiny přednesli studenti zadané téma, následně proběhla hromadná diskuse nad prezentací a souvisejícími texty. V zahajovacím roce 2007 Jan Kolář pouštěl celé celovečerní filmy, o kterých se pak na následném semináři mělo diskutovat. Dle slov přednášejícího tento formát nefungoval. Filmy byly příliš dlouhé, zasahovaly do přestávky nebo se nestihly promítnout celé. Studenti nevydrželi se soustředit.¹⁴⁷ Absolventka prvního vypsaného semináře a pozdější studentka KFS FF UK a FAMU Hana Šilarová dodává: „*Seminář byl koncipován podobně jako „Kurzy filmové historie“ v Ponrepu. S tím rozdílem, že se nejprve pouštěl film a následně probíhala diskuse. Následující rok byl seminář koncipován jinak – vystavěn byl především na ukázkách, nikdy se nejednalo o průřez historií, ale pouštěly se různé filmy a ukázky, poté se o nich debatovalo.*“¹⁴⁸

Jan Kolář nový nepovinný předmět filmová/ audiovizuální výchova v rámci vzdělávacích programech zaregistroval, podle něj však bylo mimo možnosti školy jej realizovat: „*Já jsem vystudovaný teoretik, obsah F/AV se mi zdál příliš zaměřený na praktickou tvorbu. Bylo mimo dispozice mé i školy převést tento formát k nám na gymnázium.*“¹⁴⁹

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Zde znovu narážíme na jednu z myšlenek Kánonu filmu Jiřího Králíka, kdy výchozí premisa byla pouštět studentům celovečerní formáty v hodinách. Nekalkulovalo se s tím, že vyučovací hodina má pouze 45 minut, i kdyby byl seminář koncipován jako dvouhodinový, studenti po celodenní výuce nevydrží v koncentraci.

¹⁴⁸ Rozhovor s Hankou Šilarovou, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 27. 11. 2014 v Praze.

¹⁴⁹ Rozhovor s Janem Kolářem, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 11. 6. 2012 v Praze.

Gymnázium Jana Palacha v Praze

Soukromé gymnázium Jana Palacha v Praze reprezentuje jiný případ. Pedagožka českého jazyka, literatury a historie filmu Jitka Kodrová si uvědomila limity v nedostatku své aprobace. Spojila se tak s externí institucí, v tomto případě s NFA, a pokrývá předmět návštěvou Filmového kurzu realizovaného NFA a POFIV v prostorách kina Ponrepo a FAMU. Tento případ ukazuje na další příznačný problém, a to možnosti připravenosti středoškolských pedagogů vyučovat F/AV.

První obnovené reálné gymnázium (PORG) v Praze

Na prestižní soukromé střední škole PORG dostal nabídku učit film její bývalý absolvent a toho času student magisterského programu CAS FAMU Matěj Strnad. Ve školním roce 2010/2011 chtěla škola reagovat na zavedení nového nepovinného předmětu F/AV. Matěj Strnad však seminář pojal po svém a nazval jej „Seminář myšlení filmem a o filmu“.¹⁵⁰ Seminář byl vypsán pro kvintu až oktávu.

Výuka na PORGU se dělila na dva semestry a seminář měl proto následující strukturu:¹⁵¹

a) *pre- a postkinematografie*

*rozdíl mezi kinem a filmem,
stíny na zdi versus celuloid, nitrát a acetát,
technické a společenské předpoklady vzniku kinematografie,
optická zařízení devatenáctého století a fenomén volného času,
zdánlivý primitivismus tzv. raného filmu,
postkinematografické období, televize, YouTube*

b) *filmová řeč a její analýza*

*období klasického holywoodského filmu,
filmová gramatika,*

¹⁵⁰ Název odkazoval na seminář Myšlení obrazem vypsáný na FAMU Miroslav Petříčkem.

¹⁵¹ Rozhovor s Matějem Strnadem, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 28. 6. 2013 v Praze.

*film jako kolektivní gesamtkunstwerk, analýza jeho složek,
ideologie (ve) filmu*

c) *paralelní cesty*

*film nejen jako produkt,
film v kontextu dějin umění,
avantgardní a experimentální film,
živý film, video, filmové instalace*

Přednášející Matěj Strnad dodává: „*Chtěl jsem studentům nabídnout jak perspektivu vývoje kinematografie v čase (pojatou spíše synchronně), tak základy filmové řeči a její analýzy, a konečně svá vlastní oblíbená témata, která nepovažuji za okrajová, ale naopak pro porozumění fenoménu audiovize zcela klíčová (tedy experimentální film a podobně). Přednášel jsem a pouštěl krátké ukázky. Jednou jsme se studenty sledovali film společně (za účelem analýzy). Poskytl jsem ho rovněž studentům domů.*“¹⁵² Dále respondent zasvěcuje do evaulačního fungování PORGU a zpětné vazby ze stran studentů. „*Na PORGU je poměrně vyvinutá metoda studentského a inspekčního hodnocení. Dostalo se mi několika cenných rad ohledně lepší strukturace hodiny a kombinace přednesu látky s konkrétními příklady. Studenti, kteří uvažovali o studiu filmu, se mnou mimo seminář i po jeho skončení blíže konzultovali některá témata. Obecně by se dalo říct, že filmový seminář odpovídal tomu, jak a proč jsou semináře na PORGU koncipovány, tedy rozvíjel zájmy a oblasti, na které se v běžné výuce nedostává.*“¹⁵³

I v tomto případě pedagog nevycházel z náplně vzdělávacího oboru F/AV navrženého Výzkumným ústavem pedagogickým. I přesto, že oslovený pedagog Matěj Strnad patří k těm nemnoha pedagogům, kteří mají nejen teoretické, ale i praktické „knowhow“, nebylo možné předmět F/AV vypsát, jelikož nebylo dostupné patřičné technické zázemí. Dodejme, že PORG patří mezi nejprestižnější střední školy v České republice a předpokládáme, že jeho finanční možnosti jsou ve srovnání s většinou jiných škol nadstandardní.

¹⁵² Rozhovor s Matějem Strnadem, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 28. 6. 2013 v Praze.

¹⁵³ Tamtéž.

Gymnázium Jateční 22 v Ústí nad Labem

Na ústeckém Gymnáziu Jateční 22 byl filmový seminář s názvem „Dějiny kinematografie: literatura a film“ zaveden ve školním roce 2011/2012 a byl vypsán jako volitelný kurz určený pro žáky 4. ročníku. Pedagog Marek Mach vysvětlil název a koncepci semináře takto: „Na střední škole jsou požadavky na RVP jasně nastavené, takže jsem musel počítat s provázaností s literaturou. V tomto případě tak, že ukázky jsou vybírány z filmů, které různě pracují s literaturou (adaptace, dramatisace, travestie). Na časovou posloupnost, chronologii či téma nebyl brán zřetel. V loňském roce jsme se studenty přes dva semináře řešili např. filmové varianty *Romea a Julie*. Začali jsme *Zeffirellim*, přešli k *Luhrmanovi pro srovnání*, vzali *West Side Story*.“¹⁵⁴

Při tvorbě tematického plánu se vyučující inspiroval u Davida Bordwella a Kristin Thompson a jejich knihy *Dějiny světové kinematografie*. Samotné přednášky se formou různily: „Základní osu tvořil výklad s ukázkami. Pouštěl jsem taková stěžejní díla, která byla pro svůj žánr, směr či téma přednášky ta nejsignifikantnější. Když jsem hovořil o detailu, pustil jsem *Pannu Orleánskou od Carla Theodora Dreyera*, když jsem hovořil o využívání světla, nasvícení promítal jsem *Maltézského sokola od Johna Hustona*. Osa toho, co jsem chtěl říci, byla vlastně jen rámcová. Dokládal jsem vše na konkrétních příkladech. Pokud jsem chtěl pracovat s celým filmem, dostali studenti jeho zhlédnutí a dílčí úkoly za domácí úkol. Zpravidla s pracovním listem s otázkami.“

Marek Mach o existenci doplňkového oboru F/AV v RVP nevěděl. Ústecký pedagog tak reprezentuje nejvíce rozšířený vzorek vyučování filmu na středních školách. Celoživotní pedagog, „cinefil“, který má pedagogické vzdělání a rámcový přehled o dějinách kinematografie. Předmět vyučuje z vlastního popudu, nikoliv na objednávku školy nebo v reakci na změnu kurikula školního vzdělávání.

¹⁵⁴Za tuto informaci děkuji Marku Machovi, 2. 12. 2014 v Praze.

Gymnázium Pavla Tigrida v Ostravě

Výuka filmu na ostravském gymnáziu Pavla Tigrida probíhá kromě Gymnázia Jana Keplera kontinuálně nejdéle ze všech uvedených příkladů, zřejmě také proto se jeví být nejvíce propracovaná. Filmový seminář s názvem „Filmová, divadelní a mediální tvorba“ byl poprvé vypsán v roce 2006. Funguje jako jednoletý předmět s dotací 2 hodiny týdně, tedy 66 hodin ročně, a vyučován je pouze v posledním ročníku.

Pedagog filmového semináře Jiří Hruška, který je zároveň koordinátorem mimoškolních projektů, vysvětluje: „*Filmová a mediální výchova je ale průřezovým tématem ve školním vzdělávacím plánu, tzn. zasahuje do různých předmětů jak aktivitami výukovými, tak mimoškolními projekty, které jsou stabilní součástí školního vzdělávání - např. běží u nás už asi 6 let projekt Filmových projekcí – každá třída se dvakrát za rok zúčastňuje projekcí klubových snímků, kterým předchází hodina přípravy na film a po nichž následuje hodina rozboru filmu. Od prvního ročníku se učí filmová teorie (základní principy a znaky filmu jako média a umění), filmová tematika je také součástí školní (profilové) části maturitní zkoušky - filmu je věnováno několik témat - např. Zlatá šedesátá ve filmu a literatuře.*“¹⁵⁵

Učební plán byl každý rok upravován a měněn v závislosti na preferencích studentů: „*každý rok jsem vedl na začátku pololetí debatu se studenty, kteří se do semináře přihlásili, o jeho náplni a některá témata přidal, jiná zase ubral.*“¹⁵⁶ Kostra je v tomto filmovém semináři obdobná každý rok, liší se zaměřením na období, média, trendy (v letošním školním roce např. nová média, „virál“, studentská filmová tvorba apod.). V semináři je zařazena také historie médií, zpravodajství, reklama, média jako nástroj zábavy, nová média, historie českého a světového filmu.

V rámci výuky se vždy jedná o kombinace forem, pedagog se drží principů semináře (aktuality, diskuse, analýza tématu etc.). Nedostatek praktické tvorby se škola rozhodla vyřešit prostřednictvím exkurzí a workshopů zajišťovaných externími subjekty „*např. do QQ Studia – kde si studenti tradičně zkoušejí ploškovou animaci, či v rámci filmových workshopů Ostrava-Picture nebo Enter Free Cinema konaného v rámci mezinárodního filmového festivalu Ostrava Kamera Oko, či další specifické činnosti (letos například si studenti mohou vyzkoušet*

¹⁵⁵ Rozhovor s Jiřím Hruškou, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 21. 11. 2014 v Praze.

¹⁵⁶ Tamtéž.

práci s digitální kamerou pod vedením kameramana ČT Petra Kožušníka. Exkurze podnikáme také do ČT Ostrava a ČT Praha (většinou do zpravodajství), do Českého rozhlasu.“¹⁵⁷

¹⁵⁷ Tamtéž.

4.2 Subjekty rozvíjející obor F/AV v neformálním sektoru s přímým vlivem na realizaci výuky formálního vzdělávání

Následující text nám poskytne přehled organizací a projektů, které svým zaměřením a kvalitou prokazují, že mohou být přínosné pro školskou výuku předmětu F/AV na školách.

Aeroškola

Nevíme přesně, kdy byla Aeroškola založená. Její kořeny můžeme hledat už na konci 90. let. Linda Arbanová ke vzniku Aeroškoly dodává: „*V podstatě od novodobých počátků Aera (1998) byl součástí programu například studentský filmový klub a školní projekce v rámci projektu Film a škola, ale třeba kurzy animace, filmové tábory, speciální programy pro školy. A pak další a další aktivity se začaly rozjíždět kolem roku 2007, to mohl být pomyslný mezník, ale nikdo nikdy neřekl, teď zakládáme Aeroškolu*“.¹⁵⁸

Aeroškola je dnes rozsáhlým vzdělávacím projektem napojeným na pražská artová kina Aero, Bio Oko a Světozor. Uvedená kina spadají sdružení personálně propojených aktivit a kulturních podniků Aeropolis.¹⁵⁹ Projekt je značně rozvinutý, člení se do několika kategorií a každá kategorie obsahuje řadu aktivit. Pro školy jsou připravovány školní projekce, přenosy z metropolitní opery, přenosy světových výstav, projekty „Film aktivně“, „Filmový plakát“, workshopy pro školy, vzdělávání učitelů. Pro veřejnost se realizují aktivity jako Malá škola animace, Svět v obrazech - věda a film zábavně, Umění a příroda, Fotokroužek pro nejmenší, Filmové kurzy pro děti, Příměstské tábory – animační laboratoř, Filmový tábor Aertěk, Soboty a neděle pro rodiče s dětmi, Filmové a animační dílny. Pro dospělé jsou organizovány animační, fotografické a filmové dílny. A neopomíjejí ani kurzy video tvorby pro seniory.

Proklamovaným cílem projektu je rozvoj filmové a audiovizuální gramotnosti v návaznosti na RVP, metodická podpora učitelů, zvýšení zájmu mladých lidí o film a kulturu obecně a v neposlední řadě vytváření prostoru pro samostatnou filmovou tvorbu dětí i dospělých.¹⁶⁰ Aeroškola je v současnosti zřejmě nejstarší a co do šíře aktivit nejrozsáhlejším projektem filmové výchovy v oblasti neformálního vzdělávání v České republice. V říjnu 2014 byl

¹⁵⁸ Rozhovor s Lindou Arbanovou, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 14. 12. 2014 v Praze.

¹⁵⁹ Více o jednotlivých aktivitách na WWW: <<http://www.aeropolis.cz/polis/aeropolis.html>>.

¹⁶⁰ Aeroškola, dostupné na WWW: <www.aeroskola.cz>.

na adrese Ambrožova 9, Praha 3 otevřen nový ateliér Aeroškoly, kde se koná větší část jejich aktivit.¹⁶¹

Animácie

Animácie je organizace zaměřená na filmovou výchovu jako součást rozvoje kreativity a výtvarné výchovy. Působí od roku 2006 v Plzni, kde pořádá festivaly dětské filmové tvorby Jarní setba a Podzimní sklizeň.¹⁶² Jak již název napovídá, Animácie se specializuje na animovanou tvorbu, konkrétně na praktickou výuku animační práce zaměřené na děti a mládež.

Součástí aktivit Animácie jsou dlouhodobé kurzy animace, animační dílny a workshopy zaměřené na konkrétní animační techniky, programy pro školy, akreditované semináře pro pedagogy, veřejné animační happeningy v ulicích či komentované projekce filmů. Animácie již několikrát svolávala kolokvia na téma filmové a audiovizuální výchovy s mezinárodní účastí s cílem předávat si vzájemně zkušenosti. Animácie si klade za cíl oslovování studentů a jejich pedagogů a snaží se s nimi navázat spolupráci na lokální úrovni.

Program otevřeného filmového vzdělávání (POFIV)

Program otevřeného filmového vzdělávání je relativně novou iniciativou. Je rozvíjen od roku 2012 na principu meziinstitucionální spolupráce. Mezi zakládající instituce patří Národní filmový archiv, Filmová a televizní fakulta AMU a Free Cinema o.p.s.

Projekt v současné době vyvíjí následující aktivity pro veřejnost: nedělní projekce Ponrepo dětem a Filmový kurz: Kapitoly z dějin filmu/Filmové dílny pro středoškoláky a mladé diváky. Pro školy jsou organizovány školní projekce a projektové dny a také akreditované kurzy pro pedagogy. POFIV působí také mimo Prahu – část svých aktivit organizuje ve spolupráci s partnerskými organizacemi (Animanie, Centrum dokumentárního filmu, Cineport) také v regionech. V neposlední řadě má POFIV ambici působit jako rozcestník a mediátor filmově výchovných aktivit v České republice. Organizuje konference o F/AV, v pilotní verzi je webový portál filmvychova.cz atd.¹⁶³

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² Pavel Bednařík, *Filmová/mediální výchova v České republice*, Kancelář Kreativní Evropa – Media, 2014.

¹⁶³ Autorka této práce je členkou organizačního týmu POFIVu. Z etických důvodů nepovažuje za vhodné se tématu věnovat podrobněji. Více informací na WWW: <<http://nfa.cz/cz/vzdelavani/aktuality-2/>>, (cit. 20. 11. 2014).

Centrum dokumentárního filmu (CDF)

Centrum dokumentárního filmu je poměrně novou aktivitou (jeden za zakladatelů Jan Havran stanovuje konkrétní datum vzniku CDF na 23. 10. 2014),¹⁶⁴ Mezinárodního festivalu dokumentárních Jihlava. Celoroční činnost se rozvíjí v kině Dukla v Jihlavě. Součástí centra je také specializovaná multimediální knihovna orientovaná především na teorii a historii filmu s důrazem na dokumentární film, ale také na českou a cizojazyčnou odbornou filmovou literaturu. Neopomíjí však česká i světová periodika věnovaná filmu, novým médiím a výtvarnému umění.¹⁶⁵ Centrum je zaměřeno na výzkumnou činnost v oblasti dokumentárního filmu s cílem vytváření portfolia unikátních pramenů navázaných na publikační činnost.¹⁶⁶

Současně se zaměřuje na rozvoj tamější videotéky, a rozšiřování vzdělávacích aktivit. I Centrum dokumentárního filmu má tak osvětové záměry, bude nabízet série lekcí a cyklů věnovaných základům mediální a filmové výchovy se zaměřením na středoškolské studenty primárně na regionální úrovni. Za tímto účelem spolupracuje mj. také s obecně prospěšnou společností POFIV.¹⁶⁷

Ultrafun

Pražské občanské sdružení ULTRAFUN se podobně jako Animámie zaměřuje na výuku animovaného filmu a ostatních multimediálních technik. Pořádá workshopy a dílny animace určené nejen dětem, ale i pro dospělé zájemce. Workshopy jsou realizovány jako zážitkové jednorázové akce nebo jako systematické pravidelné kroužky.

Ultrafun dlouhodobě spolupracuje s festivaly animace v České republice, např. se Zlínským filmovým festivalem, kde organizují workshopy pro školy a nabízejí také školní animační programy pro děti a učitele.¹⁶⁸ Vede animační dílny v Aeroškole v Praze. Od roku

¹⁶⁴ Rozhovor s Janem Havranem, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 16. 1. 2015 v Praze.

¹⁶⁵ Centrum dokumentárního filmu, dostupný na [www: <http://www.dokument-festival.cz/cdf/>](http://www.dokument-festival.cz/cdf/), [cit. 20. 11. 2014].

¹⁶⁶ Pavel Bednařík, *Filmová/mediální výchova v České republice*, Kancelář Kreativní Evropa – Media, 2014.

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ ULTRAFUN, dostupné na [www: <ultrafun.eu>](http://www.ultrafun.eu), [cit. 21. 11. 2014].

2014 organizuje sdružení také vzdělávací programy a lektoring aktivit v Muzeu Karla Zemana.¹⁶⁹

Také zde tedy vidíme nejen snahu o vzdělávání studentů a pedagogů, ale i vzájemnou propojenost s dalšími neméně důležitými organizacemi.

Cineport Ostrava

Cineport Ostrava je plánováno jako filmové a audiovizuální centrum kreativní čtvrti Provoz Hlubina v památkově chráněné Dolní oblasti Vítkovice. Na místě bývalého černouhelného dolu prostor pro rozmanité druhy umění a kultury.

Koordinátorka projektu Lada Žabenská říká: „*V industriálním prostoru bývalého technického skladu v současné době vzniká jedinečná filmotéka, na jejíž konkrétnější koncepci jsme začali pracovat v roce 2014. Cineport disponuje [bude disponovat, pozn. aut.] dvěma projekčními sály o 72 a 24 místech, jedním menším open space prostorem, do kterého umístíme filmovou knihovnu a mediátéku společně s technickým zázemím pro filmovou postprodukci.*“¹⁷⁰

Filmotéka Ostrava na svých aktivitách v Cineportu úzce spolupracuje s organizátory festivalu Ostrava Kamera Oko, Národním filmovým archivem, společností Artcam a regionální filmově-průmyslovou kanceláří Film Ostrava!!!. Zaměření Cineportu je především filmově-výchovné. Důslednou dramaturgií projekcí a odborným doprovodným programem se plánuje zaměřit na rozvoj divácké kultury, na rozšiřování diváckých obzorů a prohlubování jejich znalostí z kinematografie. Realizovány mají být také praktické workshopy pro studenty základních a středních škol a škol filmových.

¹⁶⁹ Ultrafun, kdo je kdo?, dostupné na WWW: <<http://filmvychova.cz/kdo-je-kdo/ultrafun/>>, [cit. 21. 11.2014].

¹⁷⁰ Rozhovor s Ladou Žabenskou, vedený Alexandrou F.Lipovskou dne 28. 9. 2014 v Ostravě.

4.3 Filmová výchova jako součást mediální výchovy

Mediální výchova se soustředí na oblast médií (televize, rozhlas, tisk, internet), zahrnuje veškerá masová média a zabývá se přenosem a manipulací informací ve společnosti, včetně všech sociologických a politických souvislostí,¹⁷¹ filmu využívá jako sdělovacího prostředku, nestaví do centra zájmu film jako takový. Tradičně má blíže k vědám sociálním, nežli k uměnovědám nebo umění samotnému. Mediální výchova je v Rámcových vzdělávacích programech pro základní vzdělávání (RVP ZV) a v Rámcových vzdělávacích programech pro gymnázia (RVP G) zpracována jako samostatná část kurikula a je jedním z šesti průřezových témat. Povinně je zařazována do výuky na základních školách (jak na 1., tak na 2. stupni) i na gymnáziích.¹⁷²

Pro Jana Jiráka, pedagoga z katedry Mediálních studií FSV UK by měl být hlavním cílem mediální výchovy toto: *„Jak pro základní, tak gymnaziální vzdělávání by mělo být rozvíjení mediální gramotnosti do takové úrovně, aby využívání médií byla činnost, kterou má jedinec co nejvíce pod vlastní kontrolou a již si dokáže řídit tak, aby mohl mediální nabídky co nejvíce využít.“*¹⁷³ Jaromír Blažejovský, pedagog z Ústavu filmu a audiovizuální kultury MU Brno zase chápe cíl mediální výchovy takto: *„...pomáhat žákům v každodenní orientaci ve světě médií: rozlišovat typy médií, jejich fungování, vlastnické vztahy (soukromé versus veřejnoprávní), chápat vztah mezi informací a propagandou, bránit se mediální manipulaci, pochopit fungování reklamy, vyznat se v internetu.“*¹⁷⁴

Mediální výchova má v současné době na českých školách nepoměrně lepší postavení, než filmová/audiovizuální výchova, protože tento obor se podařilo prosadit do RVP jako tzv. průřezové téma. Mediální výchova má také díky péči prof. Jana Jiráka a jeho kolegů rozpracovanou metodiku.

¹⁷¹ Rozhovor s Lindou Arbanovou, vedený Alexandrou F. Lipovskou dne 14. 12. 2014 v Praze.

¹⁷² Markéta Pastorová, Základní informace k Mediální výchově a Filmové/Audiovizuální výchově – podklad, NUV, 2014, [cit. 19. 1. 2015].

¹⁷³ Jan Jiráka, mediální výchova – inspirace k realizaci, dostupný na WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/87/MEDIALNI-VYCHOVA---INSPIRACE-K-REALIZACI.html/>, [cit. 19. 1. 2015]

¹⁷⁴ Jaromír Blažejovský, Poznámky k setkání o filmové výchově, 10. 2. 2011, MKČR, [nepublikovaný pracovní materiál]. Osobní archiv Pavla Bednařika, [cit. 26. 11. 2014].

Ve výčtu aktivit F/AV se často uvádí projekt Jednoho světa na školách, který svým primárním zaměřením spadá do oblasti mediální výchovy, nicméně jeho exploatace na půdě škol je natolik silná, že z perspektivy učitele v mnoha ohledech JSNS naplňuje poptávku po výuce audiovizuálních obsahů. Vzhledem k tomu, že F/AV nemá ono oborové podhoubí, může docházet snadno ke ztotožnění dvou zcela odlišných věcí. Nicméně JSNS má v tomto výčtu své místo, protože projekt vykazuje také dílčí aspirace po rozšíření svých aktivit do oblasti F/AV.

Přesahy směrem k filmové výchově můžeme nacházet také v kontextu výuky historie. Nové přístupy k výuce dějepisu totiž nabízí řadu přesahů k práci s audiovizuálním materiálem přímo v hodinách na několika úrovních. Jako jednu z nich můžeme nahlížet projekce filmů vztahující se k historickým skutečnostem. Rovina informativní by však měla být doprovázená vedením studentů ke kritické reflexi zobrazované skutečnosti. Učitel by měl být schopný uvést studenta do výrobního a ideologického kontextu doby, ve které daný hraný či dokumentární projekt vznikl. S jistou nadsázkou můžeme říci, že studenti bez této kritické kompetence nemohou být schopni dešifrovat kupříkladu ideologický apel husitské trilogie od Otakara Vávry, avšak ani autorskou licenci Roberta Sedláčka v *Českém století*, směřující na některých místech k mystifikaci historické zkušenosti. Vhodné je proto poukázat na aktivity Ústavu pro studium totalitních režimů (ÚSTR), které rozepíší podrobněji na následujících odstavcích. Tento způsob práce se studenty totiž vyžaduje jisté přesahy směrem k obsahu oboru filmové a audiovizuální výchovy. Pro osvojení této kompetence studenty musí být film do výuky historie integrován podstatně sofistikovaněji než jako pouhá informativní kulisa.

Jeden svět na školách (JSNS)

JSNS je velmi úspěšný projekt s celostátní působností, fungující již od roku 2001. JSNS spadá pod organizaci Člověk v tísni, o.p.s. Nabízí školám dokumentární, hrané a animované filmy pro využití ve výuce, dále také doprovodné materiály k filmům, mimo jiné také publikaci a DVD "Základy dokumentárního filmu". Projekt generuje také semináře pro pedagogy, pořádá školní projekce s debatami, workshopy. Jednou z aktivit jsou i studentské filmové kluby na školách „Promítej i ty!“¹⁷⁵

¹⁷⁵ JSNS, kdo je kdo?, dostupné na WWW: < <http://filmvychova.cz/kdo-je-kdo/jeden-svet-na-skolach/> >, [cit. 21. 11.2014].

JSNS přinesl do škol nová témata – lidská práva, totalitní historie naší země, aj. – a nové metody. Fakticky vyučuje filmovou výchovu jen na okraji – příkladem může být již zmíněná učebnice „Základy dokumentárního filmu“. Z úhlu pohledu prosazovatelů F/AV na české školy může být problém, že učitelé často nerozlišují mezi mediálně-aktivistickou výzvou k občasné angažovanosti a možností vyučovat film v jeho estetických a uměleckých kontextech, o praktické výuce filmové tvorby ani nemluvě. Na školách neexistuje obecně sdílená představa o tom, že je filmová gramotnost základní kompetencí, která by neměla chybět v profilu studenta. Pedagogové ji pak mohou mylně zaměnit za čistě informativní roli při zprostředkovávání občansko-výchovných témat z dlouhé řady dokumentů, které JSNS nabízí.

I když není mediálně-výchovné zaměření JSNS v přímé konkurenci vůči snaze o filmovou kultivaci, přesto se je pravděpodobné, že poptávku po multimediálních výukových postupech ze stran učitelů plně uspokojuje internetové rozhraní pro stahování dokumentárních filmů vybudované v roce 2014, což šíření F/AV na české školy samozřejmě neprospívá.

Jestliže zde považujeme JSNS jako reprezentanta mediální výchovy, musíme zde vytčít prostor pro Ústav pro studium totalitních režimů.

Ústav pro studium totalitních režimů (ÚSTR)

ÚSTR ze své podstaty vyhrazuje významnou část své činnosti oblasti výchovy a vzdělávání. V tomto kontextu pak vyvíjí celou škálu projektů, které cílí přímo na rozvoj kompetencí učitelů dějepisu, vytváří širokou síť tematických webových projektů a vydává odborné publikace. V rámci organizace působí tzv. Skupina pro vzdělávání. „*Skupina funguje v rámci Ústavu pro studium totalitních režimů od 19. 12. 2008. Zaměřuje se především na spolupráci se školami. Poskytuje metodickou podporu učitelům, připravuje materiály a metodické náměty, nabízí školám edice pramenů, které vypoovídají o totalitní minulosti. Dále organizuje odborné semináře a přednášky na školách. V budově ÚSTR se pravidelně konají kurzy pro učitele, které tyto metodické podněty prostředkují širší pedagogické veřejnosti a nabízí učitelům konkrétní didaktické postupy pro výuku moderních dějin. Skupina spolupracuje s řadou dalších institucí (MŠMT, ČT, atd.).*“¹⁷⁶ Skupina má vypracovanou metodická a teoretická výcho-

¹⁷⁶ ÚSTR, dostupný na WWW: <<http://www.ustrcr.cz/cs/skupina-vzdelavani>>.

diska, kterými se řídí.¹⁷⁷ Vedoucím skupiny je Vojtěch Ripka, Ph.D. a jejími členy jsou také Kamil Činátl, Ph.D. a Mgr. Jaroslav Pinkas.

Nicméně k našemu tématu filmové výchovy a vzdělávání se Skupina pro vzdělávání přiblížila projektem „Dějepis v 21. století“. Ten nabízí učitelům interaktivní způsob výuky dějepisu prostřednictvím multimediálních aplikací, jejichž významnou součástí je analýza audiovizuální materiálu a kritické hodnocení předkládaného obsahu. Právě kritický odstup od zobrazované skutečnosti je jednou z hlavních kompetencí, kterou by měl audiovizuálně gramotný student ovládat.

Projekt vznikl za podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a Evropských strukturálních fondů. Tříletý projekt, jehož řešitelem je Ústav pro studium totalitních režimů, byl financován díky evropskému operačnímu programu Vzdělání pro konkurenceschopnost. Výstupy projektu jsou tři knižní publikace a série výukových DVD pojednávajících o tématech čs. dějin, společnost mezi lety 1968 – 1969, normalizace, etc. Všechny výstupy byly vytvářeny s cílem, aby je bylo možné snadno aplikovat přímo ve výuce. ÚSTR tedy vybavil všechny výstupy v balíčku „Dějepis v kostce“, který rozesílal školám napříč celou Českou republikou. Na vývoji výstupů se podílelo 25 pilotních škol.

Na příkladu čichošťského zázraku můžeme ilustrovat způsob, jakým se autoři projektu snaží budovat kritické kompetence v úsudku studentů. Výukový materiál konfrontuje studenty s dobovým dokumentárním filmem z 50. let a filmovým ztvárněním z polistopadové éry. Studenti jsou pobízeni k analýze postupů, kterými film pojednává dané téma a ideologie, která ze ztvárnění vychází.¹⁷⁸

¹⁷⁷ ÚSTR, dostupný na WWW: < <http://www.ustrcr.cz/cs/skupina-vzdelavani#priloha3>>.

¹⁷⁸ Tamtéž.

Závěr

Dovolte mi nyní krátce shrnout postřehy, které jsem v průběhu psaní tohoto textu načerpala. Objektivně mohu říci, že mi práce na textu umožnila nastudovat obrovské množství dobových materiálů, které jsem získala díky rešerším v knihovně Národního filmového archivu i z osobních sbírek respondentů, které se oborovou tematikou zabírají. Značná část informací byla získána prostřednictvím osobních rozhovorů s aktéry událostí, které v bakalářské práci popisuji. Rešerším a sepisování práce jsem věnovala (s přestávkami) dva roky, které mi umožnily realizovat velké množství řízených rozhovorů a nasbírat značné množství písemných materiálů. Samotné rešeršní práce nespočívaly pouze v analýze textů, které byly na téma filmové výchovy publikovány v odborných periodikách. Snažila jsem o kritické zhodnocení tiskových výstupů z konferencí, dílčích koncepcí, odborných posudků a dalších typů materiálů rozličných žánrů.

Na základě této zkušenosti mohu soudit, že vývoj celého oboru stagnuje od 60. let dvacátého století a přes dílčí pokusy se nepodařilo vyřešit základní omezení, která se do cesty výuky v rámci formálního vzdělávání tomuto oboru staví. Nebyl nastaven efektivní systém profesního rozvoje pedagogů. Filmová kultura je sice akcentována z perspektivy Ministerstva kultury, nicméně Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se k celé problematice staví poměrně rezervovaně.

Během mezinárodní konference „Filmová výchova pro 21. století“ (FAV21), která probíhala od 16. – 18. ledna 2015 v kině Ponrepo, poznamenal Mark Reid (vedoucí oddělení filmové výchovy v British Film Institutu), že ani ve Velké Británii, není na filmovou kulturu nahlíženo jako na plnohodnotnou součást kulturního dědictví. Kinematografie je tak primárně začleněna do „zábavního průmyslu“. Přitom právě toto je základní předpoklad k tomu, aby mohla být filmová výchova v budoucnu akcentována vzdělávacím systémem jako nosné téma.

Oblast formálního a neformálního vzdělávání se v mnoha ohledech prolíná a doplňuje. Ideální synergie nastává ve chvíli, kdy má daný obor zastoupení ve formálním vzdělávání (jako výukový předmět), ale přitom se využívá jeho dalšího rozšíření prostřednictvím neformálního vzdělávání. F/AV má však oproti jiným výukovým oblastem jistou konkurenční nevýhodu. Předmět je ukotven v RVP pouze jako volitelný seminář. Neexistuje tedy přirozené

kurikulární podhoubí, které by mohl seminář rozvíjet. Pokud bude chtít odborná veřejnost postavení F/AV ve vzdělávacím systému někdy zvrátit, bude se muset překonat tato elementární překážka, která prokazuje značnou disproporci s ostatními obory. A právě z této situace pro F/AV vyplývá, že neformální vzdělávání má v kontextu oboru potenciál dostat zpětné kodifikaci z pohledu vzdělávání formálního. Jednoduše řečeno z toho důvodu, že F/AV nevykazuje přirozené kurikulární zázemí, mohou v budoucnosti odborné a specializované instituce a iniciativy dosáhnout značného vlivu na podobu výuky na školách v plošném měřítku.

V tomto kontextu spatřuji velikou naději pro filmovou a audiovizuální výchovu ve vlně zájmu o téma, která se objevila zejména v posledních letech. Na evropské úrovni byla v roce 2011 kodifikována formulace filmové vzdělanosti. Evropská komise pak promítla výsledky celoevropského výzkumu, který vedl British Film Institut (BFI), do okruhů podpory nového programu Kreativní Evropa. Na naší národní úrovni se rozšířily možnosti financování, které do té doby představovala zejména OMA MK ČR, o dotační okruh v rámci Státního fondu kinematografie. V České republice se pak v roce 2013 aktivně vložila do problematiky klíčová odborná instituce na poli filmové kultury – Národní filmový archiv (NFA).

Limity mé práce spočívají v tom, že se nepodařilo v textu podchytit skutečně exemplární příklad školní výuky, kterou bychom mohli označit termínem filmová/audiovizuální výchova. Příčiny tohoto stavu mohou být dvě. Buďto se v plnohodnotné podobě předmětu nikde neučí, nebo jsem ten správný příklad neobjevila. V každém případě zde narážíme na problém, který přesahuje parametry bakalářské práce. Pro budoucí rozvoj celého oboru je klíčové, aby vznikla sociologická studie, která na relevantním vzorku zmapuje integraci F/AV do vzdělávacího systému. Obdobný dokument je údajně jednou z priorit Státního fondu kinematografie.

Nemyslím si, že jsem svým textem celé téma vyčerpala. Pro budoucí zájemce o problematiku bych doporučovala k bližší analýze právě snažení, které se odehrává v těchto letech v neformálním vzdělávání. Této oblasti jsem se ve svém textu nevěnovala zevrubněji hned z několika důvodů. Jsem součástí tohoto dění, tedy bych si nedokázala udržet potřebný distanc od tématu. Rozvoj těchto aktivit není možné mapovat v reálném čase. Pro reflexi je nutný časový odstup.

Pevně věřím, že moje práce může v budoucnu posloužit dalším zájemcům o tuto problematiku k tomu, aby se mohli snáze zorientovat ve slepých uličkách i pozitivních příkladech, které vývoj celého tématu na našem území poznamenaly. Skutečně jsem přesvědčena, že v nadcházejících letech čeká filmovou a audiovizuální výchovu renesance v pravém slova smyslu, protože všechny okolnosti nasvědčují progresivnímu rozvoji.

Dovolte mi poděkovat všem pozorným čtenářům, kteří se dopracovali až na tuto poslední stranu.

Použitá literatura

Sekundární literatura

BEDNAŘÍK, Pavel, *Filmová/mediální výchova v České republice*, Kancelář Kreativní Evropa – Media, 2014.

CZESANY DVOŘÁKOVÁ, Tereza, *Idea filmové komory. Českomoravské filmové ústředí a kontinuita centralizačních tendencí ve filmovém oboru 30. a 40. let*. [Disertační práce]. Praha: FF UK, 2011.

ČESÁLKOVÁ, Lucie, *Film před tabulí. Idea školního filmu v prvorepublikovém Československu*. [Disertační práce]. FF MU Brno, 2009.

DVOŘÁKOVÁ, Tereza, *Alternativní kinodistribuce umělecky hodnotných filmů v ČR*. [Diplomová práce]. Praha: FAMU, 2003.

JACHNIN, Boris, *Filmová estetická výchova*. Praha: ÚŘ ČSF-Filmový ústav, 1968.

JACHNIN, Boris, *Zakládáme filmový klub dětí a mládeže*. Praha: ČFÚ, 1991.

JEMELÍKOVÁ, Hana, *Školní film*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974.

KLIMEŠ, Ivan, *Děti v brlohu aneb Kino jako škola zločinu*. In: *Vzdělání a osvěta v české kultuře 19. století*. Praha: ÚČL AV ČR, 2004.

KRÁTKÁ, Jana, VACEK, Patrik: *Audiovizuální edukace jako součást mediální výchovy*. Masarykova univerzita, 2008.

KUČERA, Jan, *Filmová tvorba amatéra*. Praha: Orbis, 1961.

PRAŽAN, Emil, *Kronika českého amatérského filmu*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2005.

REALIZAČNÍ TÝM PROJEKTU PILOT- G/GP, *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů na základních školách*. VÚP, Praha, 2006.

REALIZAČNÍ TÝM PROJEKTU PILOT- G/GP, *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů na gymnáziích*. VÚP, Praha, 2007.

SLANAŘ, Vladimír, *Filmové kluby dětí a mládeže*. [Diplomová práce]. Praha: FAMU, 1988.

SZCZEPANIK, Petr, *Nová filmová historie: antologie současného myšlení o dějinách kinematografie a audiovizuální kultury*. Praha 2004.

SADOUL, Georges, *Zázraky filmu*. Praha: Práce, 1958.

VOGELOVÁ, Pavlína, *Jan Calábek*, Praha: NAMU, 2013.

Články z periodik

ARBANOVÁ, Linda, Film aktivně – výchovně vzdělávací projekt, *Cinepur*, 2007, č. 49, s. 32.

BENEŠOVÁ, Marie, Film a výchova ve světě, *Film a doba*, 1966, č. 19.

ČECHOVÁ, Briana, Kurz filmové historie, *Cinepur*, 2007, č. 49, s. 33.

DVOŘÁKOVÁ, Tereza, Film jako předmět výuky a výchovy dětí a mládeže, *Cinepur*, 2007, č. 49, s. 21.

JACHNIN, Boris, Poznámky ke včerejšku i zítřku filmových klubů mládeže, *Záběr*, 1990, r. 25.

KRÁLÍK, Jiří, Zahájení výběru Kánon filmu za rok 2010, *Synchron 9*, 2010, č. 6, s. 13.

KRÁTKÁ, Jana, VACEK, Patrik, Učit se učit o audiovizuální kultuře, *Cinepur*, 2007, č. 49, s. 33.

LUKEŠ, Jan, Film, Film, Film! Idealista Jiří Králík o reálných snech, *Xantypa*, 2003, s. 48.

PTÁČEK, Luboš, Filmový kánon, kánon nebo jen kujón?, *Cinepur*, 2007, č. 73, s. 10-11.

PTÁČEK, Luboš, Pozoruhodné dědictví aneb králík, gute nacht!, *Cinepur 16*, 2007, č. 51, s. 11.

SMEJKAL Zdeněk, Ještě k filmu ve škole, *Film a doba 7*, 1961, č. 8-9, s. 567.

SMEJKAL Zdeněk, Ještě k filmu ve škole, *Film a doba 7*, 1961, č. 8-9 s. 56.

SMEJKAL Zdeněk, Teorie filmu jako předmět školní výuky, *Film a doba 9*, 1963, č. 11, s.

598. SPÁČILOVÁ, Mirka, Vnikne Apokalypsa do škol? Jiří Králík připravil projekt, jak seznámit děti s kvalitními filmy, *Mladá fronta Dnes 13*, 2002, č. 103 (3. 5.), s. C/5.

STRUSKA, Jiří, Film ve škole, *Film a doba 5*, 1961, č. 7, s. 324.

VACEK, Patrik, KRÁTKÁ, Jana, HOLÝ, Anketa – Vít Janeček, Anketa- audiovizuální výchova, *Cinepur*, 2007, č. 49, s. 35-37.

VOSIKOVSKÁ, Jana, ...a u nás, *Film a doba 3*, 1966, č. 12 str. 165.

Internetové prameny

[bez autora], AČFK, dostupný na WWW: <<http://www.acfk.cz/o-acfk.htm>>.

[bez autora], Historie Asociace českých filmových klubů a klubového dění u nás. Dostupné na WWW: <<http://www.acfk.cz/o-acfk.htm>> [cit. 5. 5. 2014].

[bez autora], ČKK, dostupný na WWW:

<http://www.ckkp.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=44>.

[bez autora], Doprovodný program 36. LFŠ. Pozvánka na diskuzi dostupná na WWW:

<<http://2010.lfs.cz/lfs10/editace/soubory/doprovodny-program/koncepce-filmove-vychovy.pdf>>, [cit 10. 12. 2014].

[bez autora], Film a škola, dostupné na WWW: <http://filmaskola.cz>, cit. [10. 1. 2014].

[bez autora], Film a škola, dostupné na WWW: <http://filmvychova.cz/kdo-je-kdo/film-a-skola/>, cit. [10. 1. 2014].

[bez autora], Projekt filmového vzdělávání. Dostupné na WWW:

<<http://www.gymkvary.cz/node/1> >, [cit. 26. 11. 2014].

[bez autora], Film a škola. Dostupné na WWW: < <http://www.dkvsetin.cz/film-a-skola> >, [cit. 26. 11. 2014].

[bez autora], Film a škola, dostupné na WWW:

<<http://www.kinoboskovice.cz/bpRun.aspx?idPage=11>>, [cit. 11. 11. 2014].

[bez autora], Kánon filmu, Dostupné na WWW: <<http://www.csfd.cz/kanon-filmu/informace/?year=2010>>, [cit. 16. 11. 2014].

[bez autora], Kánon filmu: Seznam povinných snímků. Dostupný na www:

<<http://m.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/110454-kanon-filmu-seznam-povinnych-snimku/>>, [cit. 20. 11. 2014].

[bez autora], *Kánon filmu. Oficiální výsledky výběru KÁNONU FILMU ZA ROK 2010*. B. m.: b.n., b.d. Dostupné na WWW: <http://img.ct24.cz/multimedia/documents/22/2189/218846.pdf>.

[bez autora], Kánon filmu: Seznam povinných snímků. Dostupný na www:

<<http://m.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/110454-kanon-filmu-seznam-povinnych-snimku/>>, [cit. 20. 11. 2014].

[bez autora] *Kánon filmu. Oficiální výsledky výběru KÁNONU FILMU ZA ROK 2010*. B. m. : b.n., b.d. Dostupné na WWW:

<<http://img.ct24.cz/multimedia/documents/22/2189/218846.pdf>>.

[bez autora], „*Rada Asociace českých filmových klubů se na svém jednání 28. října 2007*

usnesla, že do nově vzniklé pozice uměleckého ředitele AČFK nebude jmenován Jiří Králík“

In: Jiří Králík definitivně odvolán z vedení AČFK, dostupné na WWW:
<<http://www.mix.cz/clanky/2007/10753-jiri-kralik-definitivne-odvolan-z-vedeni-acfk>>[cit.18.11. 2014].

[bez autora], Výsledky výběrového řízení OMA, dostupné na WWW:
<<http://www.mkcr.cz/cz/media-a-audiovize/granty-a-dotace/vysledky-vyberoveho-dotacniho-rizeni-oma-82884/>>, [cit. 15. 1. 2015].

[bez autora], Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, dostupný na WWW:
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>, [cit. 1. 1. 2015].

[bez autora], K transformaci instituce více na WWW: <http://www.nuv.cz/vse-o-nuv>, [cit. 1. 1. 2015].

BEDNAŘÍK, Pavel, Král(ík) je mrtev, ať žije král, *Culturenet.cz*,. Dostupný na WWW:
<<http://www.culturenet.cz/aktuality/pavel-bednarik-kral-ik-je-mrtev-at-zije-kral/n:2843>>.

Primární prameny

Národní filmový archiv – fondy: KSCĚ-ÚV-AN I, KSCĚ-ÚV-02/1

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Jmenný seznam filmů Kánonu „OBČAN KANE“ za rok 2007, 2010 a 2011

Příloha č. 2 – Jmenný seznam zahraničních i domácích filmů Kánonu „STAR WARS“ za rok 2007, 2010 a 2011

Příloha č. 3 – Jmenný seznam zahraničních i domácích filmů Kánonu „ABBAS KIROSTAMI“ za rok 2010 a 2011

Příloha č. 1 – Jmenný seznam zahraničních i domácích filmů Kánon OBČAN KANE za rok 2007, 2010 a 2011¹⁷⁹

Seznam zahraničních snímků

1. Kabinet doktora Caligariho (Německo, 1920, Robert Wiene)
2. Zvětšenina Velká Británie / Itálie, 1966, Michelangelo Antonioni)
3. Silnice (Itálie, 1954, Federico Fellini)
4. Občan Kane (USA, 1941, Orson Welles)
5. Křižník Potěmkin (Sovětský svaz, 1925, Sergej M. Ejzenštejn)
6. 2001: Vesmírná odysea (Velká Británie / USA, 1968, Stanley Kubrick)
7. Upír Nosferatu (Německo, 1922, Friedrich W. Murnau)
8. Metropolis (Německo, 1927, Fritz Lang)
9. Hirošima, má láska (Francie / Japonsko, 1959, Alain Resnais)
10. Zlaté opojení (USA, 1925, Charles Chaplin)

Seznam domácích snímků

1. Hoří, má panenko (Československo / Itálie, 1967, Miloš Forman)
2. Markéta Lazarová (Československo, 1967, František Vlácil)
3. Obchod na korze (Československo, 1965, Ján Kadar / Elmar Klos)
4. Ostře sledované vlaky (Československo, 1966, Jiří Menzel)
5. Spalovač mrtvol (Československo, 1968, Juraj Herz)

¹⁷⁹ Kánon filmu. Oficiální výsledky výběru KÁNONU FILMU ZA ROK 2010. B. m.: b.n., b.d. Dostupné na WWW: <http://img.ct24.cz/multimedia/documents/22/2189/218846.pdf>.

6. Intimní osvětlení (Československo, 1965, Ivan Passer)
8. Případ pro začínajícího kata (Československo, 1969, Pavel Juráček)
9. Všichni dobří rodáci (Československo, 1968, Vojtěch Jasný)
10. Extase (Československo / Rakousko, 1933, Gustav Machatý)

Kánon OBČAN KANE rok 2010

Seznam zahraničních snímků

1. Přelet nad kukaččím hnízdem (USA, 1975, Miloš Forman)
2. Psycho (USA, 1960, Alfred Hitchcock)
3. Moderní doba (USA, 1936, Charles Chaplin)
4. Sedmá pečeť (Švédsko, 1957, Ingmar Bergman)
5. Občan Kane (USA, 1941, Orson Welles)
6. Metropolis (Německo, 1927, Fritz Lang)
7. Mechanický pomeranč (Velká Británie / USA, 1971, Stanley Kubrick)
8. Andrej Rublev (Sovětský svaz, 1966, Andrej Tarkovskij)
9. Křižník Potěmkin (Sovětský svaz, 1925, Sergej M. Ejzenštejn)
10. Zuřící býk (USA, 1980, Martin Scorsese)

Seznam domácích snímků

1. Spalovač mrtvol (Československo, 1968, Juraj Herz)
2. Obchod na korze (Československo, 1965, Ján Kadár / Elmar Klos)
3. Všichni dobří rodáci (Československo, 1968, Vojtěch Jasný)
4. Hoří, má panenko (Československo / Itálie, 1967, Miloš Forman)
5. Ucho (Československo, 1970, Karel Kachyňa)
6. Kladivo na čarodějnice (Československo, 1969, Otakar Vávra)
7. Údolí včel (Československo, 1967, František Vlácil)
8. Ostře sledované vlaky (Československo, 1966, Jiří Menzel)
9. Vynález zkázy (Československo, 1958, Karel Zeman)
10. Vyšší princip (Československo, 1960, Jiří Krejčík)

Kánon OBČAN KANE za rok 2011

Seznam zahraničních snímků

1. Psycho (USA, 1960, Alfred Hitchcock)
2. Přelet nad kukaččím hnízdem (USA, 1975, Miloš Forman)
3. Sedm samurajů (Japonsko, 1954, Akira Kurosawa)
4. Sunset Blvd.(USA, 1950, Billy Wilder)
5. Metropolis (Německo, 1927, Fritz Lang)
6. Okno do dvora (USA, 1954, Alfred Hitchcock)
7. Absolvent (USA, 1967, Mike Nichols)
8. Moderní doba (USA, 1936, Charles Chaplin)
9. Vertigo (USA, 1958, Alfred Hitchcock)
10. Sedmá pečeť (Švédsko, 1957, Ingmar Bergman)

Seznam domácích snímků

1. Spalovač mrtvol (Československo, 1968, Juraj Herz)
2. Kladivo na čarodějnice (Československo, 1969, Otakar Vávra)
3. Obchod na korze (Československo, 1965, Ján Kadár / Elmar Klos)
4. Vyšší princip (Československo, 1960, Jiří Krejčík)
5. Ucho (Československo, 1970, Karel Kachyňa)
6. Vynález zkázy (Československo, 1958, Karel Zeman)
7. Všichni dobří rodáci (Československo, 1968, Vojtěch Jasný)
8. Nebeští jezdci, (Československo, 1968, Jindřich Polák)
9. Údolí včel, (Československo, 1967, František Vlácil)
10. Hoří, má panenko, (Československo / Itálie, 1967, Miloš Forman)

Příloha č. 2 - Jmenný seznam zahraničních i domácích filmů Kánonu „STAR WARS“ za rok 2007, 2010 a 2011¹⁸⁰

KÁNON STAR WARS za rok 2007

Seznam zahraničních snímků

1. Vetřelec, (USA / Velká Británie, 1979, Ridley Scott)
2. Kmotr, (USA, 1972, Francis Ford Coppola)
3. Tenkrát na Západě, (Itálie / USA, 1968, Sergio Leone)
4. Star Wars: Epizoda IV - Nová naděje, (USA, 1977, George Lucas)
5. Apokalypsa, (USA, 1979, Francis Ford Coppola)
6. Dobyvatelé ztracené archy, (USA, 1981, Steven Spielberg)
7. Kmotr II, (USA, 1974, Francis Ford Coppola)
8. Hodný, zlý a ošklivý, (Itálie / Španělsko, 1966, Sergio Leone)
9. Někdo to rád horké, (USA, 1959, Billy Wilder)
10. Terminátor, (USA / Velká Británie, 1984, James Cameron)

Seznam domácích snímků

1. Obecná škola (Československo, 1991, Jan Svěrák)
2. Cesta do pravěku (Československo, 1955, Karel Zeman)
3. Pelíšky (Česko, 1999, Jan Hřebejk)
4. „Marečku, podejte mi pero!“ (Československo, 1976, Oldřich Lipský)
5. Vesničko má středisková, (Československo, 1985, Jiří Menzel)
6. Limonádový Joe aneb Koňská opera, (Československo, 1964, Oldřich Lipský)
7. Cesta do hlubin studákovy duše, Československo, 1939, Martin Frič)
8. Kolja (Česko / Velká Británie, 1996, Jan Svěrák)
9. Vrchní, prchni! (Československo, 1980, Ladislav Smoljak)
10. Světáci, (Československo, 1969, Zdeněk Podskalský st.)

¹⁸⁰ Kánon filmu. Oficiální výsledky výběru KÁNONU FILMU ZA ROK 2010. B. m.: b.n., b.d. Dostupné na WWW: <http://img.ct24.cz/multimedia/documents/22/2189/218846.pdf>.

KÁNON STAR WARS za rok 2010

Seznam zahraničních snímků

1. Tenkrát na Západě, (Itálie / USA, 1968, Sergio Leone)
2. Kmotr, (USA, 1972, Francis Ford Coppola)
3. Amadeus, (USA, 1984, Miloš Forman)
4. Apokalypsa, (USA, 1979, Francis Ford Coppola)
5. Někdo to rád horké, (USA, 1959, Billy Wilder)
6. Butch Cassidy a Sundance Kid, (USA, 1969, George Roy Hill)
7. Vetřelec, (USA / Velká Británie, 1979, Ridley Scott)
8. Sedm statečných, (USA, 1960, John Sturges)
9. Forrest Gump, (USA, 1994, Robert Zemeckis)
10. Na sever severozápadní linkou, (USA, 1959, Alfred Hitchcock)

Seznam domácích snímků

1. Limonádový Joe aneb Koňská opera, (Československo, 1964, Oldřich Lipský)
2. Cesta do pravěku, (Československo, 1955, Karel Zeman)
3. Obecná škola, (Československo, 1991, Jan Svěrák)
4. Vesničko má středisková, (Československo, 1985, Jiří Menzel)
5. „Marečku, podejte mi pero!“, (Československo, 1976, Oldřich Lipský)
6. Pelíšky, (Česko, 1999, Jan Hřebejk)
7. Cesta do hlubin študákovy duše, (Československo, 1939, Martin Frič)
8. Vrchní, prchni!, (Československo, 1980, Ladislav Smoljak)
9. Světáci, (Československo, 1969, Zdeněk Podskalský st.)
10. Kolja, (Česko / Velká Británie, 1996, Jan Svěrák)

KÁNON STAR WARS za rok 2011

Seznam zahraničních snímků

1. Vetřelec, (USA / Velká Británie, 1979, Ridley Scott)
2. Kmotr, (USA, 1972, Francis Ford Coppola)
3. Tenkrát na Západě, (Itálie / USA, 1968, Sergio Leone)
4. Star Wars: Epizoda IV - Nová naděje, (USA, 1977, George Lucas)
5. Apokalypsa, (USA, 1979, Francis Ford Coppola)
6. Dobyvatelé ztracené archy, (USA, 1981, Steven Spielberg)
7. Kmotr II, (USA, 1974, Francis Ford Coppola)
8. Hodný, zlý a ošklivý, (Itálie / Španělsko, 1966, Sergio Leone)
9. Někdo to rád horké, (USA, 1959, Billy Wilder)
10. Terminátor, (USA / Velká Británie, 1984, James Cameron)

Seznam domácích snímků

1. Obecná škola, (Československo, 1991, Jan Svěrák)
2. Cesta do pravěku, (Československo, 1955, Karel Zeman)
3. Pelíšky, (Česko, 1999, Jan Hřebejk)
4. „Marečku, podejte mi pero!“, (Československo, 1976, Oldřich Lipský)
5. Vesničko má středisková, (Československo, 1985, Jiří Menzel)
6. Limonádový Joe aneb Koňská opera, (Československo, 1964, Oldřich Lipský)
7. Cesta do hlubin študákovy duše, (Československo, 1939, Martin Frič)
8. Kolja, (Česko / Velká Británie, 1996, Jan Svěrák)
9. Vrchní, prchni!, (Československo, 1980, Ladislav Smoljak)
10. Světáci, (Československo, 1969, Zdeněk Podskalský st.)

Příloha č. 3 – Jmenný seznam zahraničních i domácích filmů Kánonu „ABBAS KIAROSTAMI“ za rok 2010 a 2011¹⁸¹

Kánon ABBAS KIAROSTAMI za rok 2010

Seznam zahraničních snímků

1. Pulp Fiction: Historky z podsvětí, (USA, 1994, Quentin Tarantino)
2. Schindlerův seznam, (USA, 1993, Steven Spielberg)
3. Modrý samet, (USA, 1986, David Lynch)
4. Nebe nad Berlínem, (Západní Německo / Francie, 1987, Wim Wenders)
5. Mrtvý muž, (USA / Německo, 1995, Jim Jarmusch)
6. Americká krása, (USA, 1999, Sam Mendes)
7. Prolomit vlny, (Dánsko / Švédsko, 1996, Lars von Trier)
8. Vykoupení z věznice Shawshank, (USA, 1994, Frank Darabont)
9. Trainspotting, (Velká Británie, 1996, Danny Boyle)
10. Fargo, (USA / Velká Británie, 1996, Joel Coen / Ethan Coen)

Seznam domácích snímků

1. Fimfárum Jana Wericha, (Česko, 2002, Vlasta Pospíšilová / Aurel Klimt)
2. Kráva (TV film), (Československo, 1992, Karel Kachyňa)
3. Síla lidskosti - Nicholas Winton, (Česko / Slovensko, 2002, Matej Mináč)
4. Knoflíkáři, (Česko, 1997, Petr Zelenka)
5. Karamazovi, (Česko / Polsko, 2008, Petr Zelenka)
6. Tichá bolest, (Československo, 1990, Martin Hollý ml.)
7. Zapomenuté světlo, (Česko, 1996, Vladimír Michálek)
8. Návrat idiota, (Česko / Německo, 1999, Saša Gedeon)
9. Karel Kryl - Kdo jsem, (Česko / Slovensko, 1993, Dušan Rapoš)
10. Lekce Faust, (Česko / Francie, 1993, Jan Švankmajer)

¹⁸¹ *Kánon filmu. Oficiální výsledky výběru KÁNONU FILMU ZA ROK 2010*. B. m.: b.n., b.d. Dostupné na WWW: <http://img.ct24.cz/multimedia/documents/22/2189/218846.pdf>. [Kánon ABBAS KIAROSTAMI za rok 2007 – nedohledáno]

Kánon ABBAS KIAROSTAMI za rok 2011

Seznam zahraničních snímků

1. Pulp Fiction: Historky z podsvětí, (USA, 1994, Quentin Tarantino)
2. Schindlerův seznam, (USA, 1993, Steven Spielberg)
3. Osvícení, (Velká Británie / USA, 1980, Stanley Kubrick)
4. Mafiáni, (USA, 1990, Martin Scorsese)
5. Zuřící býk, (USA, 1980, Martin Scorsese)
6. Tenkrát v Americe, (USA / Itálie, 1984, Sergio Leone)
7. Vykoupení z věznice Shawshank, (USA, 1994, Frank Darabont)
8. Annie Hallová, (USA, 1977, Woody Allen)
9. Život Briana, (Velká Británie, 1979, Terry Jones)
10. L. A. - Přísně tajné, (USA, 1997, Curtis Hanson)

Seznam domácích snímků

1. Fimfárum Jana Wericha, (Česko, 2002, Vlasta Pospíšilová / Aurel Klimt)
2. Smrt krásných srnců, (Československo, 1986, Karel Kachyňa)
3. Síla lidskosti - Nicholas Winton, (Česko / Slovensko, 2002, Matej Mináč)
4. Karel Kryl - Kdo jsem, (Česko / Slovensko, 1993, Dušan Rapoš)
5. Tichá bolest, (Československo, 1990, Martin Hollý ml.)
6. Cesta do pravěku, (Československo, 1955, Karel Zeman)
7. Amazonia vertical , (Slovensko, 2004, Pavol Barabáš)
8. Nevítaní, (Česko, 2009, Tomáš Škrdlant)
9. Tajuplné Mamberamo, (Slovensko, 2000, Pavol Barabáš)
10. Marcela, (Česko, 2006, Helena Třeštíková)

Seznam použitých zkratk

AMU - Akademie múzických umění v Praze

ČSFD – Československá filmová databáze

F/AV – Filmová/audiovizuální výchova

FAMU - Filmová a televizní fakulta akademie múzických umění v Praze

FF MU - Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně

FF UK - Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

JSNS – Jeden svět na školách

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MK – Ministerstvo kultury

NFA - Národní filmový archiv

OMA – Obor médií a audiovize

RVP – Rámcově vzdělávací program

ÚSTR – Ústav pro studium totalitních režimů

VÚP – Výzkumný ústav pedagogický